

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาการรับรู้เชิงสุนทรีย์ที่มีต่องานศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

1. หลักสูตร และสาระ มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ
2. ศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา
3. สุนทรีย์ศึกษา
4. การรับรู้เชิงสุนทรีย์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรและศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา

หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทางที่ต้องการ ส่วนสำคัญสำคัญของหลักสูตรนั้นได้แก่ จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน เนื้อหาสาระที่สอน กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงการใช้สื่อการสอน และประเมินผลการเรียนการสอน ด้วยหลักสูตรในฐานะตัวป้อน (Input) องค์ประกอบที่เป็นตัวป้อนในระบบการเรียน การสอนนั้น ได้แก่ ครู นักเรียน หลักสูตร และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน (Doll, 1974)

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนการสอนที่ผู้สอนควรรู้และทำความเข้าใจ เพราะหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอน ความสำเร็จของการศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับหลักสูตรเป็นสำคัญ ซึ่งตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดสาระ ความสำคัญ วิสัยทัศน์ มาตรฐานสาระการเรียนรู้ ผังมโนทัศน์ คุณภาพของผู้เรียน และกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน

จุดมุ่งหมายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้ เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยในตนเองปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์

1. มีความคิดสร้างสรรค์ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
2. มีความรู้อันเป็นสากล รูเท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงาน ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์
3. มีทักษะและกระบวนการโดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
4. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
5. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภคมีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
6. เขาใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทยภูมิใจในความเป็นไทยเป็นพลเมืองดียึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
7. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี กีฬาภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
8. รักประเทศชาติและท้องถิ่นมุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

การจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญมาก เพราะมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด มีทักษะในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ แก้ปัญหา มีนิสัยรักการทำงาน เสียสละ พึ่งตนเอง ตลอดจนมีความสามารถและมีคุณลักษณะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยปกติสุข การประถมศึกษาเป็นการศึกษาเบื้องต้นที่จะปลูกฝังความรู้ ทักษะ เจนคติพื้นฐาน เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นพลเมืองที่ดีให้แก่เยาวชนของประเทศ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนพร้อมกับทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตน โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานสามารถดำรงชีวิตในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ การริเริ่มเรียนศิลปศึกษาในช่วงแรกนั้น เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้สังเกต ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่สวยงาม สะอาด มีระเบียบ ฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกจากการสังเกตสิ่งอื่น ๆ เหล่านี้ และฝึกให้ผู้เรียนเปรียบเทียบด้วยการให้สังเกตธรรมชาติ ที่มีลักษณะตรงกันข้าม เช่น ธรรมชาติที่เขียวแห่งขาดความมีระเบียบ รกรุงรังให้บอกความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วนำความรู้สึกในความงาม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527)

การปฏิรูปหลักสูตรเมื่อ พ.ศ. 2544 นั้นเพื่อปรับปรุงบริหารจัดการเนื้อหาสาระต่าง ๆ ให้ก้าวหน้ายุคสมัยเหมาะสมและได้จัดระดับอายุและวุฒิภาวะของเด็ก และแก้ไขสาระที่ซ้ำซ้อน ดังจะเห็นได้จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ช่วงชั้น คือ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

วันที่ 10 ก.ย. 2555

เลขทะเบียน 938359

เลขเรียกหนังสือ

ประถมศึกษาปีที่	1 – 3	(ช่วงชั้นที่ 1)
ประถมศึกษาปีที่	4 – 6	(ช่วงชั้นที่ 2)
มัธยมศึกษาปีที่	1 – 3	(ช่วงชั้นที่ 3)
และมัธยมศึกษาปีที่	4 – 6	(ช่วงชั้นที่ 4)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นจะแบ่งความลึกของเนื้อหาไว้อย่างเหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น ดังนั้นการทำความเข้าใจกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเว้น เพราะในสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นจะเขียนรายละเอียดไว้เป็นกรอบใหญ่ ๆ ที่จะต้องอ่านแล้วมาคิดวิเคราะห์เพื่อนำไปวิเคราะห์เป็นเนื้อหาให้ผู้เรียนเรียนซึ่งจะบอกไว้ในช่วงชั้นแต่ละช่วงชั้นว่าจะให้ผู้เรียนรู้อะไร ส่วนการรู้อย่างไรนั้นจะต้องเป็นขั้นตอนของการออกแบบการเรียนการสอน

สาระในมาตรฐานนั้นผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ในเรื่องราวที่ง่ายจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แล้วเพิ่มความลึกขึ้นจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จึงจะบรรลุมาตรฐานที่นั้น ๆ และสุดท้ายจะต้องนำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นแต่ละช่วงชั้นมากำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี ซึ่งต้องระบุพฤติกรรมตัวชี้วัดด้วย

ทั้งนี้การจัดสาระการเรียนรู้นั้นต้องสอดคล้องกับการจัดเวลาเรียนและการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญาของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น ซึ่งการจัดการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นนั้นควรได้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สนุกทริยภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้น กิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบบการรับรู้ทางศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

สาระสำคัญของศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ศิลปะเป็น 1 ในจำนวน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
3. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
4. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา
6. กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
7. กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี
8. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิด และทำงานอย่างสร้างสรรค์ เป็นวิชาที่สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1- มัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยกำหนดเวลาเรียนทั้ง 8 วิชาให้มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่จัดให้กลุ่มวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มีเวลาเรียนมากกว่ากลุ่มวิชาอื่นๆ ในช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ศิลปะยังจำเป็นต้องเรียนอยู่แต่อาจจัดเป็นรายวิชาสั้นๆ หรือวิชาเดี่ยว หรือ รวมกันในลักษณะบูรณาการ

ช่วงชั้นที่ 1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปี และกำหนดเวลาเรียนให้เหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐาน และสาระการเรียนรู้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับหลักสูตรที่จัดขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานดานการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในดานร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มุ่งเน้นส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการทางศิลปะ การชื่นชมความงาม ความมีคุณค่า เสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ สามารถค้นพบ ศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งเน้น

1. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
2. จินตนาการ

3. การรับรู้ทางศิลปะ
4. การเห็นภาพรวม
5. ทักษะการปฏิบัติ
6. คุณธรรม จริยธรรม
7. ค่านิยมที่จำเป็นต่อผู้เรียน และสังคม
8. การเรียนรู้จากห้องเรียนสู่ชีวิตจริง

การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาผู้เรียน

1. เกิดความรู้
2. เกิดความเข้าใจ
3. การคิดที่เป็นเหตุผลถึงวิธีการทางศิลปะ
4. ความเป็นมาของรูปแบบ
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม
6. ค้นหาสื่อความหมายของศิลปะ
7. ค้นหาศักยภาพของตนเอง
8. เรียนรู้ฝึกฝนการสังเกต
9. เห็นคุณค่า และเกิดความซาบซึ้งในศิลปะ
10. พัฒนาเจตคติ สมาธิ รสนิยมส่วนตัว
11. ตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมท้องถิ่นในสังคม
12. มองเห็นคุณค่าศิลปะในผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมีเป้าหมายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

1. การเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. ให้ผู้เรียนชวนหาความรู้เอง
3. มีความรับผิดชอบ
4. กล้าแสดงออก
5. สร้างแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
6. กระบวนการคิดด้วยตนเอง
7. เพิ่มประสบการณ์ทำงานจริง
8. พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

การวัดและประเมินผล

กลุ่มศิลปะมีหลักการวัด และประเมินผลดังนี้

1. วัดผล และประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
2. วัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย
3. วัดผลทางด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม

ความสำคัญ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สุนทรีย์ภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้น กิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบบการรับรู้ทางศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

วิสัยทัศน์

การเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาว่าผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ รับผิดชอบส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและ วัฒนธรรมอื่น พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิกริยาตอบสนองต่องานศิลปะช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจ มโนทัศน์ด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้ เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้คิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ดัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรีย์ภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้มีจิตใจที่งดงาม สมาธิที่แน่วแน่ สุขภาพกายและสุขภาพจิต มีความสมดุล

เป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติโดยส่วน
ตน และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวม

คุณภาพของผู้เรียน

เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้ว ผู้เรียนจะมีสภาพจิตใจที่
งดงาม มีสุนทรียภาพ มีรสนิยม รักความสวยงาม รักความเป็นระเบียบ มีการรับรู้อย่างพินิจ
พิเคราะห์ เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปะวัฒนธรรมอัน
เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบ ศักยภาพความสนใจของตนเองอันเป็น
พื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความ
เชื่อมั่นพัฒนาตนเองได้ และ แสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงาน มีระเบียบวินัย
ความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรฐานการเรียนรู้ศิลปะ

สาระที่ 1 : ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และวิเคราะห์
วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม
และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเห็นคุณค่า
งานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดการเรียนรู้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๒ กำหนด
แนวทางใน การจัดการศึกษาไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ
เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครูผู้สอน และผู้จัดการ
ศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริม
และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้อง
ต้องแก่ผู้เรียนเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตนเองการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญาพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้
มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทาง
อารมณ์โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถ
แก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

แหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ คือ สถานที่ ปรัชญาการณ เหตุการณ์ หรือ สถานการณ์ต่างๆรวมทั้ง ความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลซึ่งอาจมีการถ่ายทอด หรือบันทึกไว้ในสื่อต่างๆ เช่น หนังสือเรียน ตำรา หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ ด้วยธรรมชาติของกลุ่ม ศิลปะที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ วัธีแสวงหาความรู้ได้ตลอดเวลา ทุกโอกาส และทุกสถานที่ ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ อย่างมากมายในปัจจุบัน ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตามมาตรฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะได้ สะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

ฉะนั้น บทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา จึงต้องอาศัยองค์ประกอบ หลายด้านในกระบวนการเรียนการสอน ถ้าขาดองค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่งการเรียนการสอนก็ จะขาดประสิทธิภาพ

คุณค่าและความสำคัญของศิลปศึกษา

บทบาทของศิลปศึกษามีความสำคัญ การจัดกิจกรรมทางศิลปะ เพื่อตอบสนองการ พัฒนาคุณภาพชีวิต ควรเริ่มจากการเตรียมความพร้อมตั้งแต่ระดับปฐมวัย การเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดี และพัฒนาบุคลิกภาพตลอดจนสำรวจความถนัดในความสามารถทางศิลปะของแต่ละคน

วินัย โสมดี (2545) กล่าวไว้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการเตรียมบุคคลเพื่อให้ความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล แม้ในสภาพปัจจุบันการศึกษามีความหลากหลายในรูปแบบไม่ว่าในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยก็ตาม การเตรียมความพร้อมย่อมประกอบด้วย

1. กลุ่มวิชาที่ฝึกให้มีเหตุผล รู้จักคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหา ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ เป็นต้น
2. กลุ่มวิชาที่เน้นการนำไปใช้เพื่ออยู่ร่วมกัน ได้แก่ ภาษา สังคม จริยธรรม และเทคโนโลยีต่างๆ ฯลฯ
3. กลุ่มวิชาที่สามารถสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับร่างกาย และจิตใจ ได้แก่ โภชนาการ พละนาฏศิลป์ ศิลปะ และดนตรี ฯลฯ

นอกจากนั้น ประเทิน มหาจันทร์ (2531) กล่าวว่า ศิลปศึกษาสำหรับนักเรียนในชั้นประถมศึกษา หาใช่ศิลปะบริสุทธิ์ที่เรียนกันได้แต่เฉพาะผู้มีความสามารถทางศิลปะเท่านั้นหากเป็นศิลปะที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาซึ่งจำเป็นที่ทุกคนต้องเรียน จุดประสงค์ที่สำคัญก็คือ เพื่อส่งเสริมความงอกงามในตัวนักเรียนได้เช่นเดียวกับวิชาอื่นๆ และขอขยายของวิชาศิลปศึกษาในชั้นประถมศึกษาต้องกว้างขวาง ทั้งนี้เพื่อให้ประสบการณ์ซึ่งมีความหมายแก่นักเรียนเป็นไปโดยสมบูรณ์ เพราะนักเรียนแต่ละคนไม่เหมือนกัน ด้วยเหตุนี้ครูจึงต้องเข้าใจนักเรียน โดยทราบถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นอย่างดี ซึ่งวิชาศิลปศึกษามีคุณค่าแก่ผู้เรียนดังนี้

1. ศิลปะสนองความต้องการของมนุษย์ทางด้านสัมฤทธิผลและทางด้านอารมณ์ มนุษย์ต้องการความรัก ความนับถือ ความสำเร็จ ต้องการความอบอุ่น และการยอมรับนับถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ

2. ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ถ่ายทอดความรู้สึกของตนออกมาในผลงานทางศิลปะ เช่นเดียวกับภาษาที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องแสดงความรู้สึกทางหนึ่ง

3. ศิลปะช่วยให้มีความคิดมีความรอบคอบ รู้จักรับผิดชอบ สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

4. วิชาศิลปะสามารถนำไปสอนให้เกี่ยวข้องกับวิชาอื่นๆ ได้อย่างดี ฉะนั้นจึงควรให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนวิชาอื่นๆ ด้วย

5. การกระทำกิจกรรมทางศิลปะหากส่งเสริมให้ถูกต้องจะช่วยให้ผู้เรียนมีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตย

6. ศิลปะช่วยสร้างทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น การประดิษฐ์ของใช้การตกแต่งบ้าน การซ่อมแซมวัสดุต่างๆ เหล่านี้ต้องอาศัยวิชาศิลปะทั้งสิ้น

7. ศิลปะเป็นวิชาที่ช่วยให้การศึกษาได้ผลสมความมุ่งหมาย

อาจสรุปได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนด้วยการสอนศิลปศึกษา มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมกระบวนการ 3 ประการดังที่ ชัยณรงค์ เจริญพานิชกุล (2533) กล่าวไว้ ดังนี้

1. ความคิดสร้างสรรค์ (The Creative Process) มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สติปัญญา

2. การแสดงออก (The Self Expression Process) มีเป้าหมายถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกซึ่งเกี่ยวกับ ประสบการณ์ส่วนตัว ภูมิหลัง อุปนิสัย การแสดงออกนี้เป็นการบำบัดทางจิตใจตามหลักจิตวิทยา ช่วยผ่อนคลายความเครียด

3. การรับรู้เกี่ยวกับความงาม (Aesthetic Awareness) มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาจิตใจ
 รสนิยม รู้จักชื่นชมความงาม มีความเกี่ยวข้องกับทัศนคติ การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ มีความคิดที่
 ละเอียดลึกซึ้ง

นอกจากนี้การเรียนการสอนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา ยังมุ่งพัฒนาวุฒิภาวะ 3
 ด้านของเด็ก ดังที่ วิรุณ ตั้งเจริญ (2532) กล่าวว่า

1. วุฒิภาวะทางทัศนคติ ศิลปะศึกษามุ่งพัฒนาให้เด็กมีความรักศิลปะ สิ่งแวดล้อม
 ธรรมชาติ เห็นคุณค่าบทบาททางศิลปะในชีวิตและสังคม เห็นคุณค่าวัฒนธรรมและความดีงาม
 เห็นคุณค่าของอดีต ปัจจุบันและอนาคต

2. วุฒิภาวะทางการรู้คิด ศิลปะศึกษามุ่งพัฒนาให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในศิลปะ
 ประวัติศาสตร์ศิลป์ ทั้งของตนเองและสังคม ดุลยภาพทั้งของไทยและสากล ศิลปะที่สัมพันธ์กับ
 มนุษย์ สังคม และระบบเศรษฐกิจ

3. วุฒิภาวะทางการแสดงออก ศิลปะศึกษามุ่งพัฒนาให้ทำงานศิลปะ พัฒนาการทำงาน
 อติเรก ใช้ศิลปะช่วยเหลือวิชาอื่น เพื่อชีวิตประจำวัน พื้นฐานการศึกษาต่อ หรืออาชีพในอนาคต

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพด้าน
 ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคนโดยตรง และกิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กกล้าแสดงออก เป็น
 เครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะนำมาใช้เพื่อพัฒนาพิสัย และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ของเด็กให้มาก
 ขึ้น (Rueschhiff and Swat, 1969) และที่สำคัญวิชาศิลปะศึกษาควรเน้นการส่งเสริมพัฒนาการ
 7 ประการ ตามแนวคิดของของ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1957) คือ

1. พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Growth)
2. พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Growth)
3. พัฒนาการทางร่างกาย (Physical Growth)
4. พัฒนาการทางการรับรู้ (Perceptual Growth)
5. พัฒนาการทางสังคม (Social Growth)
6. พัฒนาการทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Growth)
7. และพัฒนาการทางสร้างสรรค์ (Creative Growth)

การสอนโดยทั่วไปจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่
 เกี่ยวข้องกับการสอน มีส่วนส่งเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จ ในด้านองค์ประกอบของการสอน
 ได้มีนักวิชาการแสดงความคิดเห็นไว้ ดังนี้

การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาตามแนวทางของหลักสูตรปัจจุบันมีการเน้นความสำคัญในเรื่องการพัฒนาด้านทักษะพิสัย คือ ให้ความสำคัญกับเรื่องราวของการปฏิบัติ ซึ่งเป็นแนวเดิมของวิชากลุ่มนี้มาตั้งแต่อดีต และอีกด้านหนึ่งคือจิตพิสัย ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของความรู้สึก อารมณ์ การรู้ซึ่งเห็นคุณค่าถึงความดี และความสวยงาม เป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจ สูดท้ายคือ ด้านพุทธิพิสัย เน้นเรื่องของการรู้คิด เช่าวปัญญา ความรู้และความเข้าใจ การวิเคราะห์ พิจารณาอย่างเป็นเหตุเป็นผล

การสอนกิจกรรมต่างๆทางศิลปะในทุกระดับชั้นย่อมต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในการจำแนกพฤติกรรมในการเรียนรู้ทางศิลปะ แลนซิง (Lansing, 1976) จำแนกพฤติกรรมในการเรียนรู้ทางศิลปะทั้ง 3 ด้านตามแนวพฤติกรรมการเรียนรู้ของ บลูม (Bloom) ดังนี้

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นความรู้เกี่ยวกับศิลปะแบ่งเป็น 5 ด้าน คือ

1.1. ความรู้เกี่ยวกับชีวิตหรือความรู้สึกนึกคิด (Knowledge of Life) โดยเฉพาะความรู้ด้านประสบการณ์สุนทรียภาพ ถ้าผู้เรียนขาดความรู้หรือจินตนาการทางด้านนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถพูด ทำ พิจารณาเลือกสรรเกี่ยวกับศิลปะได้เพียงเล็กน้อย

1.2 ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบศิลปะ (Knowledge of Composition) เป็นพื้นฐานที่สำคัญทางศิลปะเกี่ยวกับการจัด หรือประกอบกันขององค์ประกอบทางทัศนศิลป์ เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่เหมาะสม และทำให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการทำงานศิลปะได้อย่างมีระบบ

1.3 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำ (Knowledge of Procedures) เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับศิลปินหรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้สามารถสร้างงานศิลปะหรือพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับงานศิลปะได้อย่างเหมาะสม

1.4 ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์ (Knowledge of Art History) เป็นความรู้เกี่ยวกับการทำงานศิลปะและเข้าถึงงานศิลปะทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดและในการทำงานศิลปะหรือพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับศิลปะได้อย่างเชี่ยวชาญ

1.5 ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติคุณค่าของศิลปะและธรรมชาติของประสบการณ์สุนทรียภาพ (Knowledge of The Nature of Art The Value of Art and The Nature of Aesthetic Experience) เป็นความรู้ความเข้าใจที่นำไปสู่การพิจารณาตัดสินทางการมองเห็นที่ปรากฏในงานศิลปะความรู้เหล่านี้จะถูกถ่ายทอดในรูปแบบรสนิยม

2. จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นทัศนคติที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปะและเข้าถึงงานศิลปะแบ่งเป็น 4 ด้าน

2.1 ความสนใจในประสบการณ์สุนทรียภาพ (Interest in The Aesthetic Dimension of Experience) เป็นความสนใจส่วนบุคคลในการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะความหมายและความสัมพันธ์ของประสบการณ์หากผู้เรียนขาดความสนใจในประสบการณ์ทางสุนทรียภาพแล้วจะไม่เข้าใจสัญลักษณ์ทางการมองเห็นและไม่สามารถเข้าถึงงานศิลปะได้

2.2 ความมั่นใจในการทำงานศิลปะและประเมินผลงานศิลปะ (Confidence in One's Ability to Make and Evaluate Work of Art) เป็นการที่ผู้เรียนมีความมั่นใจในการทำงานเพื่อความพึงพอใจในการสร้างงานศิลปะต่อไป

2.3 ความเป็นผู้มีความใจกว้างต่อการยอมรับความแตกต่างของลักษณะรูปแบบของศิลปะ (Open-Mindedness Toward The Different Forms of Style That Art Might Take) เป็นการยอมรับ และรับรู้ลักษณะแบบอย่าง รูปร่าง รูปทรง หรือกลวิธีที่ประกอบอยู่ในงานศิลปะนั้นๆ

2.4 ความขยันเอาใจใส่และตั้งใจจนกระทั่งงานสำเร็จเป็นความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะในด้านการจัดวัสดุศิลปะ ซึ่งเป็นผลให้การเสนอความหมายของประสบการณ์ทางสุนทรียภาพมีความเหมาะสม

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นทักษะในงานศิลปะตลอดจนความสามารถในการเลือกใช้เครื่องมือ และวัสดุในการทำงานศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยสร้างสมดุลคุณค่าต่อบุคลิกภาพ อันมีผลต่อสุนทรียภาพแห่งมนุษย์และความเหมาะสมในสังคม และวิชาศิลปศึกษาจะมีจุดมุ่งหมายปลายทางที่แตกต่างจากวิชาอื่นๆ ซึ่งวิชาอื่นๆ ในโรงเรียนจะเน้นถึง การคำนวณ ความจำ ความเข้าใจ ฯลฯ แต่วิชาศิลปศึกษามีรูปแบบที่เน้นการสะสมอย่างค่อยเป็นค่อยไปในทางสุนทรียภาพ ศิลปศึกษาไม่ใช่วิชาที่จะท่องจำ หรือคาดคะเน หรือมีเนื้อหาที่จะแสดงออกถึงผลสำเร็จในทันทีทันใด เหมือนกับรูปแบบของวิชาอื่นๆ ในโรงเรียน แต่ต้องเข้าใจตรงนี้ได้ว่า การให้กิจกรรมทางศิลปศึกษาเป็นการสร้างคุณค่าให้เกิดบุคลิกภาพที่ดีแก่เด็ก (อารี สุทธิพันธุ์ และ วิรุณ ตั้งเจริญ, 2528) ซึ่งหลักการเกี่ยวกับการให้การศึกษาแก่เด็กนั้น เป็นการมุ่งเน้นการเสริมสร้างศิลปะนิสัยให้กับผู้เรียน การจัดประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนต้องเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน และมีได้มุ่งหวังจะให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนเป็นศิลปิน แต่เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้มีประสบการณ์ทางศิลปะมีความคิดที่ดีต่อศิลปะ กิจกรรมทางศิลปะจึงมุ่งเน้นหนักไปทางหวังผลกระทบต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าแก่สังคมต่อไป (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2529) สอดคล้องกับ สุลักษณ์ ศิริบุริ (2536) ที่ได้กล่าวว่า วัตถุประสงค์ในการสอนศิลปศึกษานั้น เพื่อเสริมสร้าง

ลักษณะนิสัย และประสบการณ์ให้เด็ก และเยาวชนเป็นผู้กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูน พุทธิปัญญาและเจตคติให้เจริญงอกงามไปพร้อมๆกัน โดยมีความมุ่งหวังว่า เมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีนิสัยช่างคิด ช่างสังเกต รู้จักพิจารณา มีใจรัก และชื่นชมในงานศิลปะ เป็นผู้ที่มีจิตใจงดงาม มีความรู้สึกทางสุนทรียภาพ มีรสนิยมที่ดี รักการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยการทดลอง และฝึกประสบการณ์

นอกจากนั้นแล้ว มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545) ที่กล่าวว่า สาระทางศิลปะในระยะแรกๆ ของเด็กนั้นน่าที่จะเรียนรู้กับสิ่งรอบๆตัวสิ่งใกล้ตัวเด็กเป็นสำคัญ ให้เด็กได้รู้ได้เห็นว่า ถ้าเรามองหาเราก็จะเห็นว่าศิลปะนั้นมีอยู่รอบตัว และในทางกลับกันคุณสมบัติทางการเห็น (เส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิวและแสงเงา) นั้นสามารถมองเห็นในทุกสิ่งแม้มิใช่ผลงานศิลปะเราสามารถมองเห็นความงามของเส้นสาย สี รูปร่างในธรรมชาติ ฯลฯ สิ่งสำคัญอยู่ที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้สื่อการเรียนมีความหลากหลายมิใช่ติดอยู่กับผลงานวิจิตรศิลป์เท่านั้น โอกาสที่ผู้เรียนจะได้สัมผัสกับการรู้สึกนึกคิด จิตสำนึก คุณค่า ศีลธรรม จริยธรรม ย่อมเกิดขึ้นได้โดยไม่ยาก และให้ความเห็นอีกว่าการเรียนการสอนได้รับผลดีที่สุดก็ต่อเมื่อนักเรียนได้รับการสนับสนุนให้ค้นพบความคิด และโครงสร้างพื้นฐานตามหลักเกณฑ์สาระความรู้ในสาขาที่ตนเรียน สาระความรู้ในศิลปะซึ่งได้แก่สาระความรู้ตามลักษณะงานของผู้เกี่ยวข้องกับศิลปะ 4 สาย คือ ศิลปิน นักวิจารณ์ศิลปะ นักประวัติศาสตร์ศิลป์ และนักสุนทรียศาสตร์ สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจในศิลปะให้แก่ผู้เรียนจึงเกิดกระแสของความสนใจซึ่งนำไปสู่เรื่องทักษะในการรับรู้ของนักเรียน ในด้านความรู้ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปะวิจารณ์ และสุนทรียภาพ การจัดกิจกรรมศิลปศึกษาที่ดีควรเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้พัฒนาทางด้านทักษะ ทักษะคิด ความคิด และรูปแบบพฤติกรรม ควบคู่กันไป แนวคิดเหล่านี้ให้ความสำคัญของความเจริญงอกงามทางจิตพิสัย และในเรื่องของการปฏิบัติไปพร้อมๆกัน

เป็นไปในทางเดียวกันกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2525) และหลักการทางศิลปศึกษา (Discipline-Based Art Education หรือ DBAE) ที่กล่าวว่า วิชาศิลปศึกษามีแกนสำคัญที่และควรส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกระดับมีความรู้อยู่ใน 4 แกน คือ

1. สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ให้ผู้เรียนเข้าใจคุณค่าของความงามเป็นวัตถุนิสัย และจิตวิสัยในแง่มุมต่างกันอย่างออกไป เพื่อความหลากหลายของคุณค่าทางสุนทรีย์
2. ศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism) การฝึกให้เรียนรู้จักวิจารณ์งานของตน หรืองานของผู้อื่น จะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีอิสระที่จะคิด ทำให้กระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์พัฒนายิ่งขึ้น

3. ประวัติศาสตร์ศิลป์ (History of Art) การให้โอกาสนักเรียนค้นคว้าอภิปรายถึงรูปแบบศิลปะ ความคิดของศิลปิน เป็นต้น สามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้

4. ศิลปะปฏิบัติ (Studio Art) หรือการผลิตศิลปกรรม เป็นการให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ สร้างสรรค์ผลงานศิลปะหลายๆประเภท

คล้าก,เดย์และเกียร์ (Clark, Day and Greer,1987) ระบุถึงคุณสมบัติ 10 ประการของหลักสูตร และการสอนแบบ DBAE (Discipline-Based Art Education) โดยแยกเป็นด้านๆ ดังนี้

ด้านหลักการและเหตุผล

1. เป้าหมาย คือ การพัฒนาความสามารถในความเข้าใจ และซาบซึ้งเห็นคุณค่าศิลปะของผู้เรียน ซึ่งในกรณีนี้เกี่ยวข้องกับความรู้ และทฤษฎีในประเด็นของศิลปะ และความสามารถในการรับรู้พอๆกับการสร้างสรรค์ศิลปะ

2. ศิลปะเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป (general education) และเป็นรากฐานของสาขาวิชาเฉพาะด้านที่นักเรียนสามารถศึกษาต่อในระดับสูงในอนาคต

ด้านเนื้อหา

3. เนื้อหาสำหรับการสอนมีพื้นฐานมาจากหลักเกณฑ์ 4 แกน ของสุนทรีย์ศิลปะวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวกับ

1. ธรรมชาติของศิลปะทั้ง 4 แกน
2. รากฐานด้านคุณค่า และการตัดสินศิลปะทั้ง 4 แกน
3. ประเด็นที่ศิลปะทั้ง 4 แกน ถูกสร้างขึ้น
4. กระบวนการ และกลวิธีในการกระทำศิลปะทั้ง 4 แกน
5. เนื้อหาการเรียนจากเครือข่ายที่กว้างขวางของทัศนศิลป์ ซึ่งรวมทั้งศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะประยุกต์ วิจิตรศิลป์จากวัฒนธรรมตะวันตก และวัฒนธรรมอื่นตั้งแต่อดีตจนถึงยุคร่วมสมัย

ด้านหลักสูตร

1. หลักสูตรทุกระดับชั้นสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ และมีขั้นตอนมีความกระจ่างชัดเจน
2. ผลงานศิลปะเป็นศูนย์กลางในระบบของหลักสูตร และใช้ร่วมกันระหว่างสาระความรู้ทั้ง 4 แกน
3. หลักสูตรสร้างโดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของสาระความรู้ทั้ง 4 แกน

4. การจัดระบบของหลักสูตรนั้น มุ่งให้เพิ่มพูนความเข้าใจ และการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งพัฒนาขึ้นโดยคำนึงถึงความเหมาะสมด้านพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละวัยเป็นสำคัญ

ด้านประเด็นอื่น

1. การนำไปใช้เต็มรูปแบบนั้นทำอย่างเป็นระบบ มีแผนการสอนศิลปะที่มีพื้นฐานกว้างขวางสามารถนำไปใช้ได้หลายเขตการศึกษามีผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษาให้การแนะนำ มีการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร และมีสื่อการสอนที่ถูกต้องเหมาะสม

2. มีหลักเกณฑ์ และขั้นตอนที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับใช้ประเมินผลการเรียนของนักเรียน และหลักสูตร

การเรียนรู้ และพัฒนาการของเด็กเป็นแบบผสมผสานระหว่างความพยายามของเด็ก และสิ่งแวดล้อม คือ ผู้คนรอบข้างมีส่วนร่วมในการสร้าง หรือร่วมกันทำความเข้าใจให้แก่เด็กได้อย่างสูง การสอนรวมทั้งการให้เห็นเป็นตัวอย่าง การจัดให้เด็กได้สัมผัสกับประสบการณ์หนึ่งๆ การฝึกหรือการให้เด็กทำบ่อยครั้ง การทำแบบลองผิดลองถูก การทดลอง การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการสนทนาโต้ตอบ ถกปัญหา เป็นส่วนของความพยายามนี้ที่จะช่วยสร้างภาพ และเงื่อนไขในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพแก่เด็ก

คาแกน (Kagan, 1998) กล่าวถึง บทบาทสำคัญที่เกี่ยวกับศิลปะในโรงเรียนประถมคือการเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ ๆ และน่าสนใจโดยการใช้วิชาศิลปศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมโดยนำมาใช้เป็นศูนย์กลางในการสร้างจินตนาการและความมีสุนทรีย์เยื่อหาสาระสำคัญที่เกิดจากความคิดนี้เช่นการที่โรงเรียนให้ครูแต่ละคนได้มีการประสานร่วมมือกันในการทำงานมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเสนอแนะข้อมูลทัศนคติและมุมมองโดยมีการนำเอานวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามามีส่วนในการเรียนการสอน การนำเอาเทคนิควิธีการสอน การนำเสนอที่น่าสนใจและสมบูรณ์แบบ และในส่วนของวิชาศิลปศึกษาเองควรมีการนำเอานวัตกรรมและวิธีการใหม่ ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางปฏิบัติรูปแบบหลักสูตรการเรียนการสอน เทคนิควิธีการสอน การประเมินผลนักเรียน การพัฒนาบุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

ฮัทแมน และคณะ (Hausman, Felton and Graf, 1998) อ้างถึง ในมะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543) กล่าวว่า ประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญ ที่สามารถทำให้เห็นถึงความแตกต่างในขั้นพัฒนาการของเด็ก ซึ่งจากผลการทดลองที่ได้สรุปออกมาว่า การที่เด็กมีอายุมากกว่าประสบการณ์มากกว่าจะมีขั้นพัฒนาการทางการวาดเจริญกว่าเด็กที่มีประสบการณ์น้อยกว่าจะเห็นได้ว่า การที่

เราได้จัดให้มีประสบการณ์ การฝึกฝน จากประสบการณ์ที่ได้จากการเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมการวาดภาพกับกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ได้กระตุ้นปลุกเร้าความรู้สึกไหวพริบ จุดประกายความคิด จินตนาการ พัฒนาความคิดเด็กให้เกิดขึ้น ผลคือพวกเขาได้เชื่อมโยงความคิดของพวกเขาออกสู่โลกภายนอก

ไปในทางเดียวกันกับ แชนแมน (Chapman, 1978) ให้ความสำคัญกับพัฒนาโครงการ การเรียนการสอนในโรงเรียน ตั้งแต่อนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีรากฐานของสาระความรู้ในศิลปะที่จำเป็น เพื่อให้ศิลปะเป็นวิชาหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญร่วมกับหลักสูตรการศึกษาทั่วไปของโรงเรียนโครงสร้างหลักสูตรของ แชนแมน มุ่งให้เป็นประโยชน์ต่อครูศิลปะ ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป ที่สนใจในเรื่องนี้หลักใหญ่ของแชนแมน คือโครงการศิลปศึกษาจะต้องสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของศิลปะที่มีต่อบุคคล และสังคมให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ วิถีทางของโครงสร้างมีอยู่หลากหลายทำให้หลักสูตรมีลักษณะเป็น แบบสรรพผสาน (Eclecticism) และบริบทนิยม (Contextualism) หลักสูตรของแชนแมน ประกอบด้วยส่วนต่าง 6 ส่วน คือ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย หนทางสู่การเรียนรู้ ทางเลือกของเนื้อหา กิจกรรมที่เสนอแนะ และผลที่พึงประสงค์หรือการประเมินผล ซึ่งอิงเป้าหมายของการศึกษาทั่วไปคือ

1. สนับสนุนให้ผู้เรียนบรรลุความพึงพอใจในแบบอย่างเฉพาะตัว
2. ปลุกฝังความรัก ชาบซึ่ง เห็นคุณค่าในมรดกทางศิลปะ
3. พัฒนาความตระหนักถึงบทบาทของศิลปะในสังคม

แชนแมน เชื่อมโยงเป้าหมายจาก 3 ประการนี้ กับการแสดงออก และการตอบรับอย่างสุนทรีย์ และต้องคำนึงถึงเป้าหมาย 2 เป้าหมาย คือ

1. เป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน
2. เป้าหมายในการปลุกฝังความรักชาบซึ่ง เห็นคุณค่าในมรดกทางศิลปะ

นอกจากนั้น ลินเดอร์แมน (Linderman, 1980) ได้กล่าวถึงคุณค่ากิจกรรมศิลปศึกษาสำหรับเด็กไว้ ดังนี้

1. กิจกรรมศิลปศึกษา มีส่วนช่วยพัฒนาทักษะ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะผ่านการทดลองค้นคว้าในการปฏิบัติงาน
2. กิจกรรมศิลปศึกษา มีส่วนช่วยให้เด็กเกิดความชาบซึ่งและเข้าใจผลงานศิลปะ และการพิจารณาสิ่งต่างๆอย่างประณีต

3. เมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมศิลปะอย่างต่อเนื่องและมีอิสระเสรีในการแสดงออก จะมีส่วนช่วยให้เด็กได้เกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีในด้านความคิดสร้างสรรค์

4. การทำกิจกรรมศิลปะศึกษา มีส่วนกระตุ้นความคิดและการทำงานที่ยืดหยุ่น เหมาะสมรวมทั้งการพัฒนาความเชื่อมั่นในการทำงาน

5. การทำกิจกรรมศิลปะศึกษา มีส่วนช่วยพัฒนาความคิดต่อสิ่งต่างๆอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2529) กล่าวถึงหลักการสอนศิลปะศึกษาว่ามุ่งเน้นการเสริมสร้างศิลปะนิสัยให้กับผู้เรียน การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน และมีได้มุ่งหวังจะให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนเป็นศิลปิน แต่เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้มีประสบการณ์ทางศิลปะ มีความคิดที่ดีต่อศิลปะกิจกรรมทางศิลปะจึงจะเน้นหนักไปทางหวังผลกระทบต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าแก่สังคมมากขึ้นโดยวัตถุประสงค์ของการสอนวิชาศิลปะศึกษาประกอบด้วย 6 ประการ คือ

1. เพื่อการพัฒนาศิลปะนิสัยให้กับผู้เรียนให้มีบุคลิกภาพและอารมณ์ที่ประณีตละเอียดอ่อน โดยผ่านกระบวนการการเรียนการสอนทางศิลปะ การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์ คือ การมีความรู้คู่กับความดีความงามมากกว่ามีความรู้ความสามารถแต่หยาบคาย การอบรมบ่มนิสัยทางศิลปะเป็นการขัดเกลาความรู้สึกนึกคิด ใครที่ไม่ได้รับการอบรมทางด้านนี้จะเป็นคนมือเปล่า การรับรู้จะไร้สมรรถภาพ ไม่มีน้ำใจ สร้างสรรค์ สัญชาติญาณเดิมครอบงำ มุ่งแต่ทำลายเรื่องไปอย่างไม่มีจุดหมาย ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการพัฒนาศิลปะนิสัยจึงเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพให้สมดุลทั้งความรู้ และความดีงาม

2. เพื่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ วัตถุประสงค์ของการสอนศิลปะเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการรับรู้งานทัศนศิลป์ว่า เป็นงานศิลปะที่สื่อความคิดความรู้สึกสัมผัสได้ด้วยตาเกิดความชื่นชมเสริมสร้างอารมณ์ ความพอใจในศิลปะนั้นได้แก่ การรับรู้ การมองเห็น ความรู้สึกสัมผัส ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการด้วยจิตใจที่เปี่ยมปีติต่องานศิลปะ

3. เพื่อฝึกฝนทางศิลปะ เพื่อมุ่งเน้นสนับสนุนผู้เรียนให้แสวงหาประสบการณ์อย่างกว้างขวางในด้านความรู้ทักษะ การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ใช้วัสดุเพื่อสำรวจ การทดลอง การแก้ปัญหา การใช้เทคนิคต่างๆสร้างสรรค์และแสดงออกในทางศิลปะ การฝึกฝน

ทางศิลปะที่เหมาะสม จะเป็นพื้นฐานทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม ความสนใจ มีค่านิยม และมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ

4. เพื่อตอบสนองความรู้สึกทางด้านคุณค่าและความงามที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มีความโน้มเอียงไปในเรื่องความรักสวยรักงาม ต้องการแสดงออกถึงการสร้างสรรค์ศิลปะอยู่ในตัวมาตั้งแต่เด็ก การจัดสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนการสอนที่น่าสนใจ สร้างบรรยากาศที่เสริมสร้างคุณลักษณะค่านิยมทางศิลปะ เพื่อการตอบสนองความต้องการเกี่ยวกับความรู้สึกด้านความงาม ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลได้มีโอกาสพัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์

5. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ แสดงความสามารถความสนใจและแสวงหาลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล การพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และปลูกฝังรสนิยมทางศิลปะที่ดีให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันรวมทั้งใช้ในทางสร้างสรรค์

6. เพื่อพัฒนาการสื่อความหมายทางศิลปวัฒนธรรมที่ดีในแต่ละบุคคล การพัฒนาผู้เรียนมีศิลปะนิสัย ได้แก่ การมีบุคลิกภาพที่ดี มีจิตใจละเอียดอ่อน ประณีต มีสุนทรียภาพ สามารถติดต่อสื่อสาร รู้จักแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การดำรงชีวิตที่เรียบง่ายและมีเป้าหมายที่สร้างสรรค์ การจัดประสบการณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นเพราะเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน จากข้อค้นพบทางประวัติศาสตร์ มนุษย์ใช้รูปภาพเป็นสื่อในการบันทึกเหตุการณ์ ความเชื่อ และความนึกคิดต่างๆไว้บนผนังถ้ำ รวมทั้งประวัติ และวิวัฒนาการคิดประดิษฐ์ตัวอักษร ได้ใช้สัญลักษณ์แทนความหมายเช่นเดียวกัน ซึ่งแสดงว่าภาษาศิลปะเป็นภาษาที่เกิดก่อนภาษาใดในโลก ปัจจุบันนี้มีภาษาพูด ภาษาเขียน ใช้กันในประเทศต่างๆ แต่ภาษาก็มีข้อจำกัดไม่สามารถอธิบาย และทดแทนภาษาศิลปะได้ทั้งหมด ภาษาศิลปะที่ใช้ร่วมกันคือสุนทรียภาพ หมายถึง ความสวยสดงดงามที่ซึ่งใจ และกินใจมนุษย์ ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรับรู้สัมผัสความงามได้ หมายถึง ความสวยสดงดงามที่ซึ่งใจ และกินใจมนุษย์ ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรับรู้สัมผัสความงามได้ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ และจำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาศิลปะ

เอฟแลนด์ (Efland, 1977) ได้พยายามอธิบายด้วยเหตุผลพื้นฐาน ในการเรียนการสอนศิลปศึกษา วัตถุประสงค์ทั่วไปของการศึกษาธรรมชาติของศิลปะ(ประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ)

เนื้อหา(ลักษณะสำคัญของศิลปะ) โดยอธิบายถึงศิลปะในส่วนของการตอบรับและแสดงออกโดยแยกออกเป็น 3 ส่วนที่สำคัญ คือ

1. นักเรียน (การพัฒนาส่วนบุคคล)

1. การแสดงออก เพื่อให้บุคคลมีโอกาสจะได้รับ แสวงหา และพัฒนาพลังในการแสดงออกในความหมายของทัศน
2. การตอบรับ เพื่อให้บุคคลมีโอกาสรับรู้ และได้ตอบสนองคุณภาพทางทัศนในงานศิลปะ และสิ่งแวดล้อม

2. ระดับมืออาชีพ (มรดกทางความงาม)

1. การแสดงออก เพื่อให้บุคคลมีความตระหนักต่อความสำเร็จของศิลปินทั้งในอดีต และปัจจุบันรวมทั้งวิธีที่พวกเขาแสดงออกถึงความงาม
2. การตอบรับ เพื่อให้บุคคลมีโอกาสเรียนรู้การวิเคราะห์ วิจารณ์ และการโต้ตอบ ในประวัติศาสตร์ของนักวิชาการทางศิลปะรวมถึงการทำงานทางวิชาการของพวกเขา

3. กลุ่มสังคม (ศิลปะในสังคม)

1. การแสดงออก เพื่อให้บุคคลมีโอกาสเรียนรู้วิธีการใช้รูปเพื่อแสดง สร้างสะท้อนคุณค่า ความเชื่อ และประเด็น ค่านิยมต่างๆในสังคม
2. การตอบรับ เพื่อให้บุคคลมีโอกาสในการเรียนรู้ว่าสังคมโต้ตอบ ตอบรับต่องานศิลปะอย่างไร

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้กล่าวแสดงทัศนะเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ที่ท้าทายความคิดและการแสดงออกของเด็กจากการสร้างสรรค์ของเด็กอย่างอิสระเสรี ย่อมเป็นสิ่งที่ประทับใจต่อเด็กทำให้พร้อมจะทำงานศิลปะด้วยการลองผิดลองถูก ท้ายที่สุดการแสดงออกของเด็กไม่เคยผิด และไม่เกิดความรู้สึกล้มเหลว ซึ่งกิจกรรมที่เด็กไม่รู้สึกล้ม และไม่รู้สึกล้มเหลวนี้ ช่วยสร้างความมั่นใจในการแสดงออกเป็นอย่างมาก และเมื่อเด็กมีความมั่นใจ เด็กก็พร้อมจะสร้างสรรค์ครั้งแล้วครั้งเล่า ซึ่งพัฒนาการทางด้านสร้างสรรค์ก็จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามการสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้อย่างดีก็ต่อเมื่อเด็กมีความพร้อม และมีบรรยากาศที่พร้อมด้วยเสรีภาพเป็นปัจจัยสำคัญ

สุนทรียศึกษา

ความหมายของสุนทรียศึกษา

"สุนทรียะ" หรือ "สุนทรีย์" หรือ "สุนทรียภาพ" หรือ "Aesthetic" มีความหมายต่างๆ ดังนี้

สุนทรียภาพ (Aesthetic) ในนิยามของผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะ นักวิชาการและครูสอนศิลปะได้ให้ความหมายที่หลากหลายแตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมของสังคม วัฒนธรรม สถานการณ์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการคลี่คลายเปลี่ยนแปลงของศิลปะพร้อมกับการคลี่คลายเปลี่ยนแปลงในวิชาสาขาอื่นๆ (มัย ตะติยะ, 2547) มีดังนี้

สุชาติ สุทธิ (2540) ได้ให้ความหมายของสุนทรียภาพว่าหมายถึง คุณค่าที่ได้จากการดู การฟัง การจับต้อง เป็นคุณค่าที่ปรากฏในผลงานซึ่งเกิดจากการปฏิบัติจริง

ชาญชัย จารุกัลล์ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า สุนทรียภาพ หมายถึง ความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่มีความงาม ความไพเราะความรู้สึกซาบซึ้งในคุณค่าของความงาม จะก่อให้เกิดประสบการณ์ และถ้าได้ผ่านการศึกษอบรมจนเป็นนิสัยจะกลายเป็นรสนิยม

มัย ตะติยะ (2547) กล่าวว่า สุนทรียภาพ หมายถึง ความซาบซึ้งในคุณค่าแห่งความงาม ความประณีต และเรื่องราว โดยเกิดจากการรับรู้ของมนุษย์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า สุนทรียภาพ หมายถึง ความงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะที่แต่ละบุคคลสามารถเข้าใจและรู้สึกได้ ความเข้าใจและความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อความงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะ

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2530 ได้ให้ความหมายไว้ว่าสุนทรีย์ (Aesthetic) เกี่ยวกับความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งทั้งงดงาม ไพเราะ หรือ รื่นรมย์ ไม่ว่าจะเป็นของธรรมชาติหรืองานศิลปะความรู้สึกนี้เจริญได้ด้วยประสบการณ์หรือการศึกษอบรมฝึกฝนจนเป็นอุปนิสัยเกิดรสนิยม (Taste) ซึ่งย่อมจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

ศิลป์ พีระศรี (2527) กล่าวว่า สุนทรียภาพ (Aesthetic) หมายถึงความรู้สึกโดยธรรมชาติของทุกคนซึ่งรู้จักคุณค่าของวัตถุที่งามความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเสียงและถ้อยคำที่ไพเราะ ความรู้สึกในความงามนี้ย่อมเป็นไปตามอุปนิสัยการอบรมและการศึกษาของบุคคลซึ่งเรียกรวมกันว่า รส (Taste)

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์ (2516) กล่าวว่า สุนทรียศึกษา (Aesthetic education) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักของความงาม ศิลปะนิยม และการสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อคุณค่าของความงาม และพัฒนาการของบุคคล ปัจจุบันคำว่า "สุนทรียศาสตร์" ได้มีความหมายอิสระขึ้นมาก ส่วนความหมายในด้านวิชาการ หมายถึง เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับศิลปะแขนงต่างๆ หลักการของศิลปะ กระบวนการสร้างสรรค์ประสบการณ์ทั้งทางศิลปะ และความรู้ความสามารถในการพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะ นอกจากนั้นขอบเขตของความหมายยังครอบคลุมถึง ศิลปะชีวิต และสังคม รวมทั้งความงาม และปรากฏการณ์ที่งดงามของธรรมชาติด้วย

กิริติ บุญเจือ (2522) กล่าวว่า คำว่าสุนทรียศาสตร์มาจากรากศัพท์บาลีว่า "สุนทรี" แปลว่า ดี ความ สุนทรียศาสตร์จึงมีความหมายตามรากศัพท์ว่า วิชาว่าด้วยความงาม

อารี สุทธิพันธ์ (2530) กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์ เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับความรู้ลึก การรับรู้ ความงาม เกี่ยวกับหลักเกณฑ์คุณค่าลักษณะความงาม รสนิยม รวมถึงส่งเสริมให้สออบสวน และแสวงหาหลักเกณฑ์ของความงามจากผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้น

สรุปได้ว่า สุนทรียะ สุนทรีย์ หรือสุนทรียภาพ (Aesthetic) นั้นหมายถึง ความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งหนึ่งอย่างมีเหตุผล ทั้งจากธรรมชาติ หรือสิ่งทีมนุษย์สร้างขึ้น ที่เกิดจากการรับรู้ ซึ่งสามารถทางด้านสุนทรียพัฒนาได้เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้นและได้ศึกษา ฝึกฝน ฉะนั้น สุนทรียภาพของแต่ละคนก็ย่อมมีความแตกต่างกันตามปัจจัยต่างๆ

แนวคิดด้านสุนทรียศึกษา

ความงาม หรือ สุนทรียภาพ (Aesthetic) เป็นความรู้ลึกที่เกี่ยวกับความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งของที่งดงาม ไพเราะ หรือรื่นรม ไม่ว่าจะเป็ธรรมชาติหรืองานศิลปะความรู้ลึกนี้เจริญได้ด้วยประสบการณ์หรือการศึกษาอบรมฝึกฝนจนเป็นอุปนิสัยเกิดเป็นรสนิยมซึ่งย่อมแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530) การรู้ลึกซาบซึ้งในความงามของศิลปะจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับความเข้าใจความงามเชิงสุนทรียศาสตร์ ซึ่งมีคุณค่าทั้งต่อบุคคล และสังคม คือ คุณค่าของศิลปะที่มุ่งส่งเสริมให้บุคคลเจริญในศิลปะนิยมการสร้างสรรค์ และพัฒนาในด้านต่างๆ ส่วนคุณค่าของศิลปะต่อสังคม คือ ช่วยส่งเสริมพัฒนาการบุคคลให้เหมาะสมกับปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน เพื่อที่จะเป็นกำลังที่สามารถช่วยกันสร้างสังคมให้งดงาม คุณค่าของสุนทรียศาสตร์จึงเริ่มส่งเสริมในด้านต่างๆดังนี้ (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์, 2526)

1. สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมความเจริญทางสุนทรียภาพ และการรับรู้

2. สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมความเจริญทางปัญญา
3. สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมความเจริญทางอารมณ์
4. สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมการสร้างสรรค์
5. สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมความเจริญทางเทคนิคการทำงาน

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1957) กล่าวถึงกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพว่าเป็นความเจริญงอกงามทางด้านสุนทรียภาพของเด็กในผลงานสร้างสรรค์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสาทสัมผัสที่ได้บูรณาการประสบการณ์ทั้งหมด ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการรับรู้สัมผัสจากการบูรณาการนี้ สามารถที่จะพบได้จากเอกภาพของการจัดภาพที่ประสานกลมกลืนกัน และแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดด้วยภาวะของบริเวณว่าง เส้น ลักษณะผิว และสี เด็กที่พร่องทางด้านความงอกงามทางสุนทรียภาพ จะแสดงความสับสนในด้านการจัดองค์ประกอบภาพ และขาดความรู้สึกบนพื้นภาพ ขาดความคิด ความรู้สึก และการแสดงออกที่น่าสนใจ

การรับรู้เชิงสุนทรีย

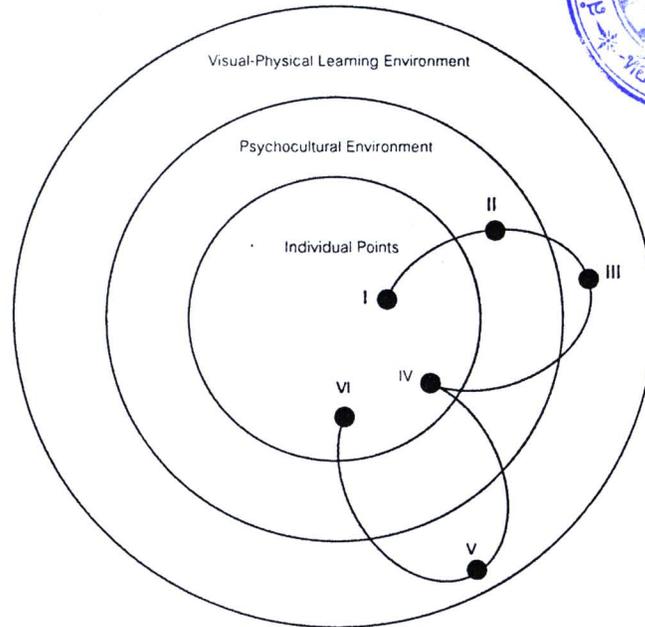
การเรียนศิลปะโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาทัศนศิลป์นั้นสำคัญที่พัฒนาทางการเห็นให้แก่ผู้เรียน สาระการเรียนรู้ที่เด็กในช่วงวัยประถมศึกษาควรได้รับ และพัฒนานั้น โดยทฤษฎี การรับรู้ ถือว่าเป็นปรากฏการณ์แรก หรือเรียกได้ว่าเป็นประตูสู่สุนทรียภาพของมนุษย์ เพราะคำว่า สุนทรียภาพ (Aesthetics) ซึ่งมีรากศัพท์ มาจากคำภาษากรีกว่า Aisthetikos มีความหมายในภาษาอังกฤษว่า To Perceive หรือการรับรู้ตนเอง (ส่วนผู้ที่รับรู้ก็คือ Aesthetes = One Who Perceive) การรับรู้นั้นมีหลายทาง มีทั้งการเห็น การได้ยิน ได้สัมผัส ได้ลิ้มรส แต่หัวใจด้านการรับรู้ของศิลปะหรือทัศนศิลป์คือ การมองเห็น (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545) ซึ่งการมองเห็นนั้นเป็นคำควบคู่กันระหว่างการมองและการเห็น ทางสุนทรียศาสตร์ถือว่า การรับรู้ทางตา และหู เป็นการรับรู้ขั้นสูง เพราะสามารถเชื่อมโยงกับจิต และปัญญาได้โดยตรง (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2530) และสำหรับการมอง หรือการดู สามารถจัดว่าเป็นจุดเริ่มต้น ด้วยการส่งสายตาไปยังจุดใดจุดหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การเห็นซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการรับรู้ การเรียนรู้ที่มีคุณภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางศิลปศึกษานั้นย่อมมาจากการรับรู้ที่มีคุณภาพ ดังที่ นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการรับรู้ อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาไว้ดังนี้

การรับรู้ (Perception) คือ การสัมผัสที่มีความหมายเป็นการแปลหรือตีความสิ่งที่ได้รับออกมาเป็นสิ่งที่มีความหมายที่รู้จักและเข้าใจได้ เฟลแมน (Feldman, 1978) การรับรู้เป็น

กระบวนการภายในที่ทำให้บุคคลสามารถรับรู้สิ่งต่างๆในโลกนี้ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้าน คือ ตา หู จมูก ผิวหนัง และลิ้น แต่การรับรู้ทางสายตามีอิทธิพลต่อเรามากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรโกรี่ (Gregory, 1966 : อ้างถึงใน Rush, 1981) ที่พบว่า การรับรู้ทางสายตาสำคัญมาก เพราะมนุษย์ทุกคนเรียนรู้เรื่องรูปธรรมทางจักขุสัมผัสถึงร้อยละ 90 การที่มนุษย์สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆได้ก็เนื่องมาจากแสงมาตกกระทบบัวตุด หรือภาพนั้นๆแล้วสะท้อนเข้าสู่เรตินาเรา เมื่อนัยน์ตาเรารับภาพหรือสัญลักษณ์ต่างๆที่เห็นแล้วก็จะส่งไปยังสมองเพื่อแปลความหมายออกมา ถ้าภาพหรือสัญลักษณ์เหล่านี้สื่อความหมายไม่ดีพอ หรือตาของผู้มองผิดปกติก็จะทำให้สมองแปลความหมายจากภาพ หรือสัญลักษณ์ผิดไปจากจุดมุ่งหมายได้

การรับรู้เชิงสุนทรีย์เป็นการรับรู้ทางความงาม ซึ่งอาจจะมีกระบวนการที่คล้ายกับการรับรู้ทั่วไป ซึ่ง (ประเสริฐ ศิลรตนา, 2542) ได้ให้หลักการไว้ ดังนี้คือ

1. การรับรู้ทางสุนทรีย์ต้องมีความเข้าใจในสุนทรีย์วัตถุ หรือ สุนทรีย์ภาพ อันได้แก่ ความรู้สึกถึงคุณค่าของสิ่งงาม ในขั้นนี้ผู้รับรู้จะต้องมีพื้นฐานประสบการณ์เดิม หรือ มีความรู้เกี่ยวกับสุนทรีย์วัตถุมาก่อน
2. ผู้รับรู้ต้องมีประสาทสัมผัสส่วนที่จำเป็นต้องใช้เกี่ยวกับการรับรู้ที่กำลังสนใจอยู่ในขณะนั้น อยู่ในสภาพสมบูรณ์ โดยประสาทสัมผัสนั้นจะต้องใช้รับการฝึกปรือมาก่อน เพราะความรู้สึกเชิงสุนทรีย์ เป็นความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน และสลับซับซ้อน จึงต้องมีการฝึกการสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ การจินตนาการเชิงซ้อน
3. ความรู้สึกจากการรับรู้ ต้องสร้างอารมณ์บางอย่างขึ้น อันได้แก่ อารมณ์สมมติ หรือ จินตนาการเป็นเรื่องเป็นราว อันเกิดจากการกระตุ้นเร้าของสิ่งที่กำลังรับรู้ เช่น ความรู้สึกเวลาฟังดนตรี หรือความรู้สึกเมื่อเห็นดวงตะวันกำลังลับขอบฟ้า เป็นต้น
4. ความรู้สึกนั้นต้องถ่ายทอดความหมายบางอย่างมายังเรา ซึ่งการที่ความรู้สึกสร้างอารมณ์บางอย่างขึ้นนั้น เป็นการตอบสนองต่อความรู้สึกเอง โดยที่สภาพร่างกายกับจิตใจก็มีปฏิกิริยาให้เกิดความรู้สึกที่ตรงกันขึ้นในจิตใจ ทำให้ร่างกายทุกส่วนเกี่ยวข้องกับความสนใจทางสุนทรีย์ะนั้น เช่น ร่างกายเคลื่อนไหวไปตามความรู้สึกขณะฟังดนตรี หรืออาการเกร็งเมื่อดูการแข่งขัน เป็นต้น
5. ต้องระลึกรู้ตนเองอยู่เสมอว่า ตนเองกำลังสนใจหรือดูอะไรอยู่มิใช่เพียงแต่ดูเท่านั้น แต่ต้องมีสมาธิหรือใจจดจ่อกับสิ่งเร้าในลักษณะความคิดล่องลอย มิใช่อารมณ์ร่วม หรือ แยกภาวะทางจิตเข้ามาเกี่ยวข้อง

แผนภูมิที่ 1 ทฤษฎีการรับรู้-การวาดภาพ(Perception-Delineation) หรือ P.D. III
(McFee&Degge, 1977)

แผนภูมินี้มีรากฐานมาจากทางด้านจิตวิทยา และทางชีววิทยา ซึ่งพบว่ามนุษย์ทุกคนๆ คนมีศักยภาพเฉพาะตัวในการเรียนรู้ แต่ในการที่จะใช้ความสามารถนั้นขึ้นอยู่กับโอกาสในอดีตหรือปัจจุบันที่จะได้แสดงความสามารถดังกล่าว ซึ่งหมายถึงว่าความสามารถหรือความพร้อมมีผลมาจากความเข้มข้นหรือปริมาณของโอกาส และแรงกระตุ้นในการเห็น การคิด การรู้ และการรู้จัก ดัดแปลงเพื่อนำไปใช้(Golen&Moody,1973;Dobzansky,1962อ้างถึงใน Mcfee&Degge,1977)

นักจิตวิทยาจำนวนหนึ่งมีความสนใจเกี่ยวกับผลของการแยกชั้นระยะพัฒนาการของเด็ก ปัจจุบันนี้มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าการเริ่มต้นของการแยกชั้นในฐานะของผลจากการที่เด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมใดๆก็ตาม เมื่อมีการใส่การกระตุ้นเข้าไป พัฒนาการก็จะเพิ่มขึ้น (Kagan&Klein, 1973 อ้างถึงใน Mcfee&Degge,1977) เด็กที่มีพัฒนาการทางการมองเห็น (Visually) และ การใช้จินตนาการ (Conceptually) น้อยมีแนวโน้มจะเป็นเด็กที่เรียนรู้ได้ช้า แต่ก็ได้มีการสาธิตว่าหากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้มีการกระตุ้นมากขึ้นก็สามารถเพิ่มระดับพัฒนาการได้ และเด็กสามารถเรียนรู้ทันเพื่อนคนอื่น ๆ ในเมื่อเราไม่สามารถแยกคนออกจากประสบการณ์ของพวกเขา เราจึงสามารถเพียงแต่ระบุการแสดงของบุคคลในความหมายของประสบการณ์ที่พวกเขามีอยู่

ในการที่จะทำให้แนวความคิดที่ซับซ้อนนี้นำมาใช้งานได้ ต้องมีทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ทฤษฎีนี้ก็คือรูปแบบที่จะช่วยครูผู้สอนในการจัดการกับความหลากหลาย และความแตกต่างภายในชั้นเรียน ทั้งนี้หมายถึงนักเรียน ตัวครูเอง สื่อการสอนชนิดต่างๆและสิ่งแวดล้อม

ทฤษฎีสามารถนำมาประยุกต์ใช้ภายใต้สถานการณ์การเรียนรู้อื่นๆ แต่เราควรจะใช้กับการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะมากกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวจะทำให้หน้าที่เรียนรู้ สร้างสรรค์ แสดงออก และประเมินเกิดขึ้น ซึ่งทำให้คนๆหนึ่งเกิดประสบการณ์ และสามารถแสดงออกทางความคิดได้

นักเรียนทุกคนมีความพร้อมที่จะสร้างสรรค์ และทำความเข้าใจกับศิลปะ หน้าที่ของครูก็คือ ต้องค้นหาความพร้อมนั้นซึ่งอาจจะมีแตกต่างกันทางวัฒนธรรมและทางจิตวิทยากับตัวของผู้สอนเอง ซึ่งการทำความเข้าใจจะทำให้ครูสามารถทำงานท่ามกลางความแตกต่างภายในชั้นเรียนได้ แผนภูมิที่ 1 แสดงให้เห็นถึงจุดต่างๆในระบบไม่ว่านักเรียนจะกำลังเรียนรู้เรื่องศิลปะ และสิ่งแวดล้อม หรือสร้างสรรค์งานศิลปะ และออกแบบสิ่งแวดล้อม จะมีการตั้งคำถามที่สำคัญเกี่ยวกับความแตกต่างของนักเรียนในทุกๆจุด

จุดที่ I ความพร้อมของนักเรียน (Readiness) โอกาสในการเรียนรู้ในอดีตจะช่วยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ของทางจิตวิทยา และวัฒนธรรม ในเมื่อคุณค่า ทักษะคติ และความเชื่อของกลุ่มคน เป็นพื้นฐานจากสิ่งแวดล้อม เด็กๆจะเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพพอกพอกกับวัฒนธรรมที่เขาคอยอยู่ ความพร้อมของคนในการจะรู้ เห็น และเชื่อมโยงสู่การกระทำในฐานะจอภาพซึ่งเขาได้ส่งผ่านข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม การให้ความสนใจกับรายละเอียดบางอย่างและละเอียดบางอย่าง

จุดที่ II สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยาวัฒนธรรม (Psychocultural Environment) เกิดจากการถ่ายโอนกันระหว่างนักเรียนแต่ละคน และครูผู้สอน ลักษณะนั้นขึ้นอยู่กับภายในชั้นเรียนมีการถ่ายโอนต่อกัน และกันดีเพียงใด ถ้าครู และนักเรียนมีความคล้ายคลึงกันก็จะสามารถสร้างความเชื่อมโยง และมีความเข้าใจต่อกันได้ดี แต่ถ้ามีความแตกต่างกันครูจะต้องพยายามทำให้ความเข้าใจในนักเรียนแต่ละคนด้วย การโต้ตอบภายในชั้นเรียนขึ้นอยู่กับว่านักเรียนตัดสินใจว่าชั้นเรียนเป็นมิตร หรือเป็นศัตรูกับตน

จุดที่ III สิ่งแวดล้อมทางทัศนภาพ และกายภาพ (Visual-Physical Learning Environment) หมายถึงถึงสิ่งต่างๆในสิ่งแวดล้อมที่เป็นลักษณะกายภาพ เช่น ห้องเรียน การออกแบบห้องเรียน รูปแบบและรูปทรง สื่อการสอนต่างๆ สิ่งที่คุณเคยหรือสิ่งของใหม่ๆลักษณะของห้องเรียนที่ปรากฏต่อหน้านักเรียนมีความสำคัญ ดังนั้นครูจึงจัดเตรียมให้สภาพแวดล้อมมีความเหมาะสมกับการเรียนด้วย

จุดที่ IV การใช้ข้อมูล (Information Handling) ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความพร้อมของนักเรียนว่าเด็กมีการตอบโต้กับสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาวัฒนธรรม และประสบการณ์ใหม่ๆอย่างไร ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงความพร้อมที่จุด IV นี้ ปริมาณข้อมูลใหม่ที่ได้รับ และนำเสนอมาใช้ให้เกิดความพร้อมได้อย่างไร หน้าที่ของครูคือช่วยให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์เก่า และ

ใหม่ ถ้าเรามีความเข้าใจความพร้อมในการเรียนรู้ของนักเรียน และถ้าเราสร้างสิ่งแวดล้อมให้ดูน่า
 อุ่นใจ และมีการกระตุ้น ก็จะทำให้งานของเราดีขึ้น

ในจุดที่ V การวาดภาพ และการโต้ตอบต่อศิลปะ (Delineating and Responding to Art) งานศิลปะชิ้นหนึ่งไม่ใช่การแสดงออกโดยตรงของบุคคลแต่เป็นความพร้อมของนักเรียนทักษะ
 ความคุ้นเคยกับวัสดุ ความยืดหยุ่นในการใช้เครื่องมือ และวัสดุในการที่จะนำมาใช้สร้างสรรค์ และ
 การเลือกสื่อที่เหมาะสมในการนำมาแสดงความคิดหรือออกแบบสิ่งของต่างๆ การที่นักเรียนจะมี
 ความคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับศิลปะขึ้นอยู่กับความพร้อมของเขา สิ่งแวดล้อมในการเรียน
 ความคุ้นเคยกับรูปทรง และความสามารถของครูที่จะช่วยนักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของศิลปะ
 กับสิ่งแวดล้อม

จุดที่ VI ผลตอบรับ (Feedback) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการตอบรับ 2 เท่าที่วนอยู่ใน
 แผนภูมินี้ จากการสังเกตว่ามีอะไรเกิดขึ้นในขั้นที่ IV และ V เราสามารถเห็นความเปลี่ยนแปลงใน
 ความพร้อมของนักเรียนในการทำงาน ทำให้เราได้รับรู้ว่าเราควรจับปรับปรุงจุดที่ II III IV และ V
 อย่างไร

การแสดงออกทางศิลปะนั้น พบว่าเด็กแต่ละคนมีขีดความสามารถในการสร้างสรรค์ด้าน
 ศิลปะที่แตกต่างกัน แต่เด็กแต่ละคนก็สามารถปรับปรุง และพัฒนาขึ้นได้ภายในขอบเขต และ
 ความสามารถของตนเช่นเดียวกัน ในเด็กเล็ก ๆ นั้นต้องการสร้างสรรค์ และแสดงออกทั้งด้าน
 ความคิด และความรู้สึกต่างๆโดยใช้ศิลปะ นอกจากเด็กได้มีโอกาสในการแสดงออกแล้วยัง
 สามารถถ่ายทอดความรู้สึก และความเข้าใจ รวมทั้งบุคลิกภาพ และความเป็นอิสระออกมา
 เหล่านี้แสดงออกมาจากประสบการณ์ และจินตนาการของเด็กแต่ละคน ความรู้สึกนึกคิด ความชื่น
 ชอบ ซึ่งทำให้เด็กมีแนวความคิดต่อสิ่งต่างๆที่ไม่เหมือนกัน โดยการเปลี่ยนแปลงนี้สอดคล้องกับ
 สภาพแวดล้อม และสังคมรอบตัวเด็ก (De Francesco, 1958 อ้างถึงใน สุชาวดี สุทะโกชะ, 2527)

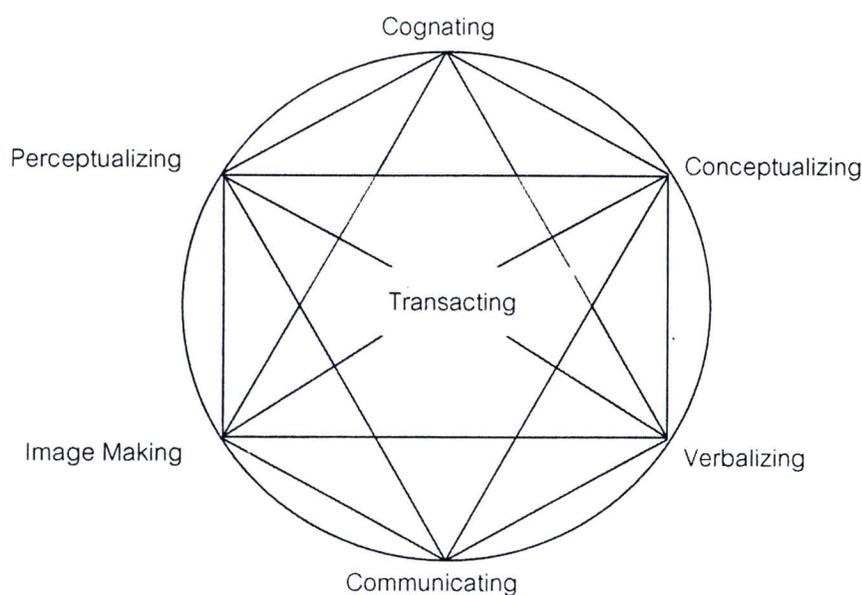
วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) กล่าวถึงการแสดงออกทางศิลปะของเด็กนั้น สภาพแวดล้อม และ
 วัฒนธรรมได้ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กเป็นอย่างมาก การแสดงออกทางศิลปะเด็กมิใช่เป็น
 เพียงวุฒิภาวะทางความงาม (Artistic Maturity) เท่านั้นแต่ยังแสดงถึงวุฒิภาวะทางการรู้คิด
 (Cognitive Maturity) อีกด้วยโดยอ้างถึงงานวิจัยของ กิลล์ (M.S.Gill, 1976) ซึ่งได้ทำการวิจัยเพื่อ
 ศึกษาทัศนจินตภาพ (Visual Imagery) จากผลงานศิลปะเด็กกว่า 2000 ชิ้นโดยเป็นผลงานของเด็ก
 ทั่วโลก ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับในทางศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังศึกษา
 เปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมจากเอกสารของยูเนสโก

ทัศนจินตภาพในความหมายของกิลล์รวมถึงจินตนาการของเด็กที่ปรากฏเป็นรูปธรรมให้มองเห็นได้ บนผลงานเขียนภาพระบายสีเหล่านั้นโดยได้รับแรงกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า

1. การแสดงออกทางศิลปะของเด็กที่แตกต่างวัฒนธรรม และปัจจัยทางวัฒนธรรมที่หลากหลายนั้น สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลอย่างชัดเจน
2. เทพนิยายของแต่ละสายวัฒนธรรมซึ่งมีความแตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางด้านเนื้อหาสาระในงานศิลปะเขียนภาพระบายสีของเด็กเป็นอย่างมาก
3. ท่ามกลางศิลปะเด็กหลากหลายวัฒนธรรมนั้น ปรากฏว่าศิลปะเด็กญี่ปุ่นได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลด้านมรดกศิลปะประจำเชื้อชาติเด่นชัดกว่าเทศอื่นๆ
4. ทัศนคติต่างๆของพ่อแม่ และครูซึ่งมีสภาพเป็นนามธรรม อันเป็นทัศนคติต่อการดำรงชีวิตในแต่ละสายวัฒนธรรม ได้ส่งผลไปสู่การแสดงออกทางศิลปะการเขียนภาพระบายสีของเด็กอย่างชัดเจน
5. ปรากฏการณ์ หรือ เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคมของเด็ก เช่น ไฟไหม้ สงคราม น้ำท่วม อุบัติเหตุ ได้ปรากฏอยู่ในผลงานศิลปะเด็กเป็นอย่างมากปรากฏการณ์เหล่านี้ได้กลายเป็นตัวกระตุ้นการแสดงออกทางศิลปะของเด็กอย่างยิ่ง
6. เอกลักษณะเด่นๆทางวัฒนธรรมของแต่ละเชื้อชาติก่อให้เกิดการแสดงออกทางศิลปะของเด็กที่แสดงบุคลิกเฉพาะในแต่ละสายวัฒนธรรมอย่างเห็นเด่นชัด
7. หนังสือภาพการ์ตูนนิทานต่างๆซึ่งเป็นที่นิยมชื่นชอบของเด็กในแต่ละสังคม มีอิทธิพลต่อรูปแบบในการแสดงออกทางด้านศิลปะเขียนภาพระบายสีเป็นอย่างมาก
8. นิทานพื้นบ้าน นิทานก่อนนอน และเรื่องเล่าต่างๆในแต่ละสังคมหรือแต่ละสายวัฒนธรรมช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการ และแสดงออกทางศิลปะอย่างมีค้ำยั้งดังได้ปรากฏเป็นหลักฐานชัดเจน
9. ศิลปะเขียนภาพระบายสีของเด็กได้แสดงให้เห็นถึงความคิดความเชื่อเด่นของเด็กในแต่ละสายวัฒนธรรมแต่ละเชื้อชาติอย่างเป็นรูปธรรม และน่าศึกษา
10. หลักสูตร และการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนทางศิลปะศึกษา ส่งผลไปสู่การแสดงออกทางศิลปะของเด็กโดยตรง และสร้างความแตกต่างในเด็กที่ต่างหลักสูตรต่างวัฒนธรรมกัน

จากข้อสรุปในงานวิจัยของกิลล์ ได้สร้างความเข้าใจในเชิงวิเคราะห์ต่อผลงานเขียนภาพระบายสีของเด็กอย่างกว้างขวาง ซึ่งให้เห็นถึงความหลากหลายซึ่งเป็นผลกระทบมาจากสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ซึ่งให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของผลงานศิลปะของเด็กที่แตกต่างวัฒนธรรมแตกต่าง

เชื้อชาติ และสังคม ซึ่งให้เห็นถึงการรับรู้ ความรู้ ความคิด และความเชื่อของเด็กที่ได้รับการหล่อหลอมที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นผลจากการวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมเช่นนี้ ยังช่วยให้สามารถเลือกเฟ้นปัจจัยต่างๆในแต่ละวัฒนธรรม นำมาเป็นตัวกระตุ้น หรือ เป็นสื่อกลางในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กได้อย่างดีอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ เทพนิยาย นิทานตัว ศิลปกรรมของชาติ ปรากฏการณ์ต่างๆ หนังสือ และอื่นๆ

แผนภูมิที่ 2 รูปแบบทางพุทธิปัญญาสำหรับการเรียนรู้เพื่อสื่อสาร

(McFee&Degge, 1977)

ในแผนภูมิที่ 2 รูปแบบทางพุทธิปัญญาสำหรับการเรียนรู้เพื่อสื่อสาร (McFee&Degge, 1977) อธิบายความแตกต่างของการคิด และการสื่อสารของมนุษย์ซึ่งบางกลุ่มจะเป็นไปตามแผนภูมิในด้านซ้าย กล่าวคือ ใช้การรับรู้ และการสร้างภาพในการเรียนรู้และสื่อสาร ในขณะที่คนในบางกลุ่มจะใช้วิธีในแผนภูมิทางด้านขวา คือ ใช้มโนทัศน์ (Concept) และการพูดในการเรียนรู้เพื่อสื่อสาร ซึ่งทั้งนี้ผลกระทบจากคุณค่าของกลุ่มวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่พวกเขาเติบโตขึ้นมา ซึ่งเด็กที่เติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยศิลปะ มีการฝึกฝนกระบวนการทั้ง 2 ด้าน คือ ทั้งทางการรับรู้ทางทัศน์ (Visual) และมโนทัศน์ (Concept) จะพัฒนาไปทั้ง 2 ข้างของแผนภูมิ อย่างไรก็ตามคนที่มีการพัฒนาการไปทางด้านใดด้านหนึ่งของแผนภูมิ จะมีประสบการณ์ทางสุนทรียภาพที่ต่างกัน

พฤติกรรมกรรมการแสดงออกทางศิลปะของเด็กทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้ คือ

1. พฤติกรรมการแสดงออกจากโลกภายใน หมายถึง การแสดงออกจากความรู้ และประสบการณ์ที่สั่งสมมาตั้งแต่วัยเด็ก เด็กที่เคยพบเห็นและมีประสบการณ์กว้างขวางย่อมสามารถแสดงออกได้ดีกว่าเด็กที่มีสมองว่างเปล่า หรือมีประสบการณ์คับแคบและจำกัด

2. พฤติกรรมการแสดงออกจากโลกภายนอก หมายถึง การแสดงออกตามที่นิยามมองเห็นจากวัตถุ หรือหุ่นที่กำหนดให้ พฤติกรรมการแสดงออกจึงมีลักษณะเป็นการถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นจากต้นฉบับหรือของจริง ผลงานที่แสดงออกจึงค่อนข้างตายตัว ลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกจึงเป็นการฝึกหัดทักษะความแม่นยำในการใช้สายตา และกล้ามเนื้อ

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กนั้นจะมีกระบวนการต่อเนื่องกันจากวัยหนึ่งไปสู่อีกวัยหนึ่ง หรือเรียนกว่า พัฒนาการทางศิลปะ ซึ่งเด็กในแต่ละวัยนั้นจะมีลักษณะเฉพาะปรากฏอยู่ในผลงานซึ่งพัฒนาการดังกล่าวนี้ จะดำเนินไปช้า หรือ เร็ว ขึ้นอยู่กับพื้นความสนใจ ความสามารถทางศิลปะ สิ่งแวดล้อมรอบๆตัว รวมถึงการปลูกฝังและสนับสนุน ส่งเสริมการเรียนการสอนให้กับเด็กพัฒนาการทางศิลปะนี้จะมีลักษณะเป็นสากลเด็กทุกคนไม่ว่าชาติใด ภาษาใด จะมีลักษณะการแสดงออกในด้านการวาดภาพระบายสีตามพัฒนาการทางศิลปะที่คล้ายกัน เพราะฉะนั้นถ้าในกรณีที่พัฒนาการของเด็กถูกสกัดกั้น อันสืบเนื่องมาจากการอบรมสั่งสอนประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมก็จะส่งผลให้พัฒนาการนั้นขาดช่วงหรือยุติไป และจะทำให้เด็กมีการแสดงออกที่แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นการจัดประสบการณ์ที่ดี จึงเป็นวิธีทางอย่างหนึ่งในอันที่จะพัฒนาบุคลิกภาพและการแสดงออกทางศิลปะให้กับเด็กได้ (Lowenfeld, 1987 และ พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2525) กล่าวว่า ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมทางศิลปะศึกษานั้น เด็กสามารถแสดงออกจากจิตสำนึก (Conscious) ในแต่ละคน ดังนั้นผลงานของเด็กจึงมีความซับซ้อน ยากง่าย แตกต่างกันไป สิ่งที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ประกอบด้วย

1. พื้นฐานทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก คือ ความเชื่อแบบแผนหรือลักษณะการดำเนินชีวิต และกิจกรรมของคนในสังคม ศิลปะเด็กจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคม ทั้งในแง่การสะท้อนถ่ายทอดสภาพของสังคมให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะ และการสร้างสรรค์ศิลปะให้เป็นรูปวัตถุทางวัฒนธรรม

2. พื้นฐานทางสภาพแวดล้อม ที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ได้แก่ ธรรมชาติ ผู้คน อาคารบ้านเรือน และอื่นๆ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ในฐานะที่มีสภาพเป็นรูปธรรม นับว่ามีผลกระทบต่อการแสดงออกทางศิลปะเป็นอย่างมาก เพราะสิ่งต่างๆดังกล่าวเป็นสื่อลึกลับ และ

ปัจจัยให้แสดงออกทางศิลปะโดยเด็กอาจจะเสนอรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ สิ่งแวดล้อม เสนอเหตุการณ์ต่างๆหรือเสนอความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับสภาพของสิ่งแวดล้อมถ่ายทอดออกมาในผลงาน

3. พื้นฐานทางความแตกต่างระหว่างบุคคล ความแตกต่างทางเอกกัตภาพของเด็กแต่ละคน เช่น บุคลิกภาพ สติปัญญา อารมณ์ ความนึกคิด จะมีผลไปสู่การแสดงออกที่แตกต่างกัน ทั้งเรื่องราวรายละเอียด สี ความซับซ้อน เด็กอาจจะเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่ต่างกัน แสดงออกด้วยเทคนิคที่ต่างกัน งานศิลปะที่เด็กแสดงออกจึงมีแบบแผนเฉพาะตัวที่สะท้อนความแตกต่างทางเอกกัตภาพของเด็กแต่ละคนโดนเฉพาะ

ประเทิน มหาพันธ์ (2531) กล่าวว่า การแสดงออกของเด็กเด็กจะสร้างขึ้นมาจาก แล้วเด็กก็แสดงความรู้สึกนึกคิดนั้นออกมาโดยวิธีต่างๆถ้าครูผู้ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงความคิดคำนึงดังกล่าวออกมาเป็นงานศิลปะแล้ว ก็นับว่าการสอนศิลปะดำเนินไปตรงจุดมุ่งหมาย เพราะวิธีการในการแสดงออกทางศิลปะไม่ควรถ่ายทอดจากครูโดยตรง แต่ควรให้เป็นเรื่องของเด็กเองในการที่จะใช้วิธีการใดๆ ตามที่เขาถนัดทั้งนี้คือเอาความต้องการของเด็กเป็นสำคัญ ถ้าหากครูไม่เปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกโดยอิสระมุ่งแต่จะบังคับเอาตามความต้องการของครูฝ่ายเดียว เด็กก็จะไม่เป็นตัวของตัวเอง ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง พึ่งตนเองไม่ได้ ต้องคอยให้ความช่วยเหลือ และประคับประคองอยู่ตลอดเวลา ความริเริ่มสร้างสรรค์ก็จะไม่เกิดขึ้นเลย เด็กจะกลายเป็นคนทำอะไรไม่มีเหตุผล ที่ร้ายกว่านั้นก็คือ เด็กจะมีทัศนคติไม่ดีต่อศิลปะติดตัวไป

ดังนั้นการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ที่ได้รับการสนับสนุนที่ถูกต้องนั้น จะแสดงถึงพัฒนาการทางด้านต่างๆ ในตัวเด็กที่ถ่ายทอดออกมาอย่างอิสระในรูปแบบของผลงานศิลปะ บนพื้นฐานของประสบการณ์ทางสภาพแวดล้อมในสังคม วัฒนธรรม และความแตกต่างระหว่างบุคคล

แนวทางส่งเสริมการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก โดยทั่วไปควรคำนึงถึงหลักการสำคัญ 3 ประการดังนี้ คือ

1. เสรีภาพภายในขอบเขตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรม
2. กาแสดงออกอย่างอิสระตามความสนใจบนพื้นฐานประสบการณ์ของเด็ก
3. ความสำเร็จที่ครอบคลุมจุดประสงค์ปลายทาง

ทั้งนี้ การส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมศิลปะเด็กควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับ “กระบวนการแสดงออก มากกว่า ผลงานสำเร็จรูป หรือมุ่งเน้นทางด้านวัตถุ และความสำเร็จทางรูปธรรม ครูไม่ควรมองงานเด็กด้วยสายตาศิลปิน โดยใช้มาตรฐานทางศิลปกรรมมาตัดสินงานเด็ก

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2533) กล่าวว่า การรับรู้จากผลงานศิลปะเป็นการรับรู้ปริมาณหนึ่ง ที่ผู้ดูมีต่อรูปทรงที่มองเห็นด้วยความมีชีวิตชีวาตามโอกาสจะอำนวย เมื่อได้รับรู้แล้วการรับรู้ต่างๆ จะรวมตัวกันเป็นการรับรู้สะสม และจะกลายเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ ก็ต่อเมื่อมีการรวมคุณค่าของรูปทรงที่มองเห็นให้เป็นเอกภาพเดียวกัน หรือ อาจกล่าวได้ว่าการรับรู้เป็นกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ และเป็นกระบวนการของการตื่นตัวทางสัมผัส และการสร้างความปรารถนาทางจิตใจซึ่งถูกปลุกเร้าให้เกิดขึ้น ภายในตัวผู้ดู และส่วนประกอบต่างๆ ที่รวมกันอยู่เป็นรูปทรงที่มองเห็นที่เราเรียกว่า ส่วนประกอบที่มองเห็น เป็นส่วนประกอบที่ก่อให้เกิดคุณค่า และความสัมพันธ์กันในส่วนรวม ได้แก่ เส้น รูปร่าง พื้นผิว สี เป็นต้น

อำเภอ ตีรณสาร (2536) ได้กล่าวว่า ความสำคัญในการมองเห็นเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมในการสอนศิลปศึกษาไว้ว่า เมื่อพิจารณาจากกระบวนการเรียนรู้ จะพบว่าการมองเห็นนั้นมีบทบาทเป็นปัจจัยพื้นฐานในกระบวนการการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางศิลปศึกษา กระบวนการเรียนรู้จะเริ่มต้นจากการรับรู้ ซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างโลกภายนอก สู่โลกภายในของมนุษย์ โดยผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ อันได้แก่ ตา หู ลิ้น จมูก และผิวหนัง ต่อเมื่อเราเปิดการสัมผัสเหล่านี้ จึงจะเกิดการรับรู้ในรูปของการเห็น การได้ยิน การรู้รส การได้กลิ่น และการรู้สึกต่อพื้นผิว หากมีเพียงขั้นตอนนี้เพียงอย่างเดียวก็จะไม่เกิดการเรียนรู้ การรับรู้ต่างๆ จะมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ต้องอาศัยขั้นต่อมา คือ การคิด คือกระบวนการจัดการกับสิ่งที่รับรู้มาจากโลกภายนอก ก่อนที่จะยอมรับ หรือละทิ้งไป การจัดการดังกล่าวอาจเป็นเพื่อหาความหมายหรือหาคำอธิบายต่อสิ่งที่ปรากฏ ขั้นตอนนี้จะเป็จุดเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้เดิม กับสิ่งที่ปรากฏ หรือ ประสบการณ์ใหม่ที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้น

อารี สุทธิพันธุ์ (2535) ที่กล่าวว่า การส่งเสริม และเพิ่มพูนประสบการณ์ทางสุนทรียนี้ สิ่งที่สำคัญ และมีคุณค่าคือประสบการณ์ทางการเห็น (Visual experience) และเป็นประสบการณ์ที่จะต้องมีการฝึกฝนอยู่เสมอ จึงสามารถพัฒนาให้เจริญงอกงามได้ ประสบการณ์ทางการมองเห็นนี้ ไม่ใช่เพียงการ ดู หรือมองเพียงผิวเผิน จะต้องมีการพินิจ พิจารณาในส่วนละเอียดด้วย และเสนอแนะในการฝึกการสังเกตนั้น อารี สุทธิพันธุ์ ได้แนะนำว่า 1. พยายามสังเกตรูปทรงของสิ่งนั้น (Form) 2. พยายามเข้าใจวัสดุ และวิธีการที่ใช้ในรูปทรงนั้นๆ (Materials and techniques)

พาร์สัน (Parsons, 1987) ให้ข้อสังเกตที่อาจช่วยให้คำจำกัดความของพัฒนาการทางเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจว่า ความคิดที่เป็นพื้นฐานที่สุด คือ การบรรลุความเข้าใจที่ซับซ้อนของการพัฒนาอย่างเต็มที่โดยเป็นลำดับขั้น พวกเราไม่ได้เกิดมาพร้อมความสามารถนี้ การพัฒนาเชื่อ

ว่าพวกเขาจะได้ประสบสิ่งเหล่านี้ที่ละเล็กทีละน้อย ตามลำดับขั้นตอนในแต่ละเป็นพื้นฐานของการวินิจฉัยใหม่ๆ การพัฒนาถูกนำไปโยงสู่ความสนใจพิเศษ และเรียงลำดับในการเรียนรู้ด้วยตัวมันเอง มันเป็นโครงเรื่องการเจริญเติบโตของการพัฒนาอย่างค่อยไปค่อยไปของการเข้าใจหลักสำคัญของกระบวนการรับรู้

พัฒนาการทางสุนทรียะ

มีนักการศึกษามากมายที่ได้ออกแบบหลักสูตรพัฒนาการทางสุนทรียภาพ และยังคงพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยของกล่าวถึง ทฤษฎีการพัฒนาทางสุนทรียภาพของ ไมเคิล เจ พาร์สัน (Aesthetic Development by Michael J. Parson) ที่ได้ศึกษาและนำเสนอเมื่อ ค.ศ. 1987 ซึ่งได้พัฒนามาจากโมเดลของเขาเองเมื่อปี ค.ศ. 1976 และ 1978 ลักษณะของปีแรกๆ พาร์สัน ได้กำหนดขั้นการพัฒนาไว้ 4 และ 6 ขั้น ต่อมาจึงปรับปรุงจนขั้นการพัฒนามี 5 ลำดับชั้น โดยมีลักษณะเฉพาะของแต่ละลำดับชั้นแตกต่างกันออกไป คำถามที่ใช้ของ พาร์สัน นั้นจะกระตุ้นการตอบสนองเกี่ยวกับ ดี หรือ เลว ในการตัดสินภาพงานศิลปะ (Chen, Jo Chiung-Hua, 1997)

คอสเตอร์ (Koster, 2001) กล่าวว่า เช่นเดียวกับการอ่านหนังสือ ซึ่งมีความแตกต่างของลำดับขั้นการตอบสนอง งานศิลปะก็มีการจัดอันดับจากความ "ชอบ" หรือ "ไม่ชอบ" เป็นการตอบสนองขั้นที่ 1 และ "คำถามทางปรัชญาสุนทรีย" เป็นการตอบสนองขั้นที่ 5 เช่นเดียวกับการวิจัยที่แสดงว่าการพัฒนาสุนทรียภาพต้องการการออกแบบกิจกรรมอย่างพิถีพิถันและสร้างอยู่บนการตอบสนองทางสุนทรียของเด็ก ในขณะที่ความท้าทายของพวกเขาอยู่ที่การต่อสู้และการเพิ่มความเข้าใจ การวิเคราะห์งานศิลปะสามารถเปรียบเทียบได้กับกระบวนการเรียนในส่วนของการค้นคว้าการวิจัย โดยไม่เกี่ยวเนื่องกันกับการใช้ศัพท์ และพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ และอิทธิพลของสังคม ผู้คนส่วนใหญ่สามารถทำได้ไม่มากไปกว่าการตอบสนองในลำดับพื้นฐานของการค้นคว้าวิจัยศิลปะ การพัฒนาการรับรู้ในด้านสุนทรียภาพ ซึ่งเป็นส่วนประกอบอยู่ในหลายๆ สาขาวิชา

ทฤษฎีการพัฒนาทางสุนทรียภาพของ ไมเคิล เจ พาร์สัน (Aesthetic Development by Michael J. Parsons, 1987)

พาร์สัน มีความสนใจในเรื่องปรัชญาของศิลปะและการศึกษาศิลปะในการพัฒนาความเข้าใจของเด็กในหลักสูตรรวมและวิธีการใหม่ในการประเมินผลของการคิดในทางจิตวิทยาทางศิลปะร่วมสมัยเขาเป็นผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับความเข้าใจของเด็กที่มีต่อศิลปะที่มีชื่อว่า "วิธีที่เราเข้าใจศิลปะ : การพัฒนาทางปัญญาเรื่องการตัดสินทางสุนทรียภาพ" (HOW WE

UNDERSTAND ART : A COGNITIVE DEVELOPMENTAL ACCOUNT OF AESTHETIC JUDGMENT) ซึ่งได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆและ ใช้ในการสอนสุนทรียศาสตร์ในโรงเรียน ปัจจุบันเขาเป็นประธานของแผนกบัณฑิตศึกษาคณะกรรมการมีส่วนร่วมใน Annenberg / Getty grant และบรรณาธิการศิลปะศึกษา (editor of STUDIES IN ART EDUCATION)

พาร์สัน เขียนเรื่องนี้มาจากประสบการณ์ย้อนหลังกว่า 10 ปี ที่ได้มีโอกาสนำกลุ่มคนเข้าชมงานศิลปะ และทำการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ โดยที่พาร์สันได้บันทึกคำสัมภาษณ์และนำมาสังเคราะห์ ทฤษฎีการพัฒนาทางสุนทรียภาพของพาร์สันนั้นประกอบด้วย 5 ชั้น ซึ่งมีส่วนประกอบที่แยกออกจากกันและเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ โดยพื้นฐานคือการกำหนดกลุ่มแบ่งเป็นลักษณะชั้น ชั้นในที่นี้คือกลุ่มของแนวความคิด ไม่ใช่คุณสมบัติของตัวบุคคล เป็นแบบแผน(pattern) หรือ โครงสร้าง (structure) ของภายใน สมมติฐานที่เกี่ยวข้องมีแนวโน้มเป็นไปตามความคิดของบุคคลเพราะพวกมันเป็นสิ่งที่อยู่ภายในเกิดขึ้นด้วยเหตุผลเหตุผล การอธิบายชั้นในที่นี้ไม่ได้แปลว่าอธิบายบุคคลแต่เป็นชุดของแนวความคิดที่ถูกตีความออกมา เรามีความเชื่อว่าบุคคลเป็นไปตามลำดับเหล่านี้ในวิถีทางของแต่ละบุคคล สำหรับเด็กเล็กจะเริ่มต้นความเข้าใจในลำดับใกล้เคียงกัน และจะมีการปรับปรุงความเข้าใจที่มีต่องานศิลปะที่ดียิ่งขึ้น แต่ละชั้นมีลำดับก่อนหลังต่อเนื่องกัน พาร์สัน นำเสนอทฤษฎีนี้ขึ้นมาโดยมีฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางจิตวิทยา ต่างๆรวมถึง Piaget , Kohlberg , Fowler , Broughton , Loevinger และ Baldwin ทฤษฎีของพาร์สันนี้ให้ความสำคัญในเรื่องของการรู้การเข้าใจ เพราะเราจะเข้าใจบุคคลหนึ่งๆได้ก็ต่อเมื่อเราเข้าใจสิ่งที่เขาคิด การเข้าใจงานศิลปะเป็นลำดับพัฒนาการ นอกจากนี้ "ขั้นพัฒนา" ของพาร์สันได้มาจากทฤษฎีพัฒนาการทางจิตวิทยาที่เป็นลำดับขั้นรูปแบบ ซึ่งบุคคลควรมีพัฒนาการตามลำดับ จาก 1 ไป 5 สามารถเทียบเคียงกับระดับอายุได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามอาจมีความชัดเจนว่าเด็กเล็กจะอยู่ในขั้นต้นๆ (Parsons, 1987) ซึ่งประกอบด้วย 5 ชั้น ดังนี้ (ตารางที่ 1)

ขั้นที่ 1	ความชื่นชอบ (Favoritism)
ขั้นที่ 2	ความงามและเหมือนจริง (Beauty and Realism)
ขั้นที่ 3	การแสดงออก (Expressiveness)
ขั้นที่ 4	แบบอย่างและรูปแบบ (Style and Form)
ขั้นที่ 5	ความเป็นตัวของตนเอง (Autonomy)

ตารางที่ 1 ความหมาย ตัวอย่าง และตัวอย่างคำพูด ตามทฤษฎีการพัฒนาทางสุนทรียภาพ

ลำดับขั้น	คำอธิบาย	ตัวอย่าง	ตัวอย่างคำพูด
1	<p>ความชื่นชอบ (Favoritism)</p> <p>สามารถบอกถึงความพึงพอใจส่วนตัวที่มีต่อรูปภาพ เช่น ความสนใจที่มีต่อสี และเชื่อมโยงการตอบสนองของของตนไปเรื่อยๆโดยไม่มีจุดหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว/เนื้อหา หรือ รูปแบบของภาพวาด สิ่งที่น่าเรียนตระหนักถึง คือ สิ่งที่แสดงออกมาและเชื่อมโยงไปยังความทรงจำส่วนตัว มีความเป็นอิสระในการตอบสนองที่เรียกว่าการรับรู้แบบใช้ความรู้สึกพอใจ โดยไม่แบ่งแยกว่าจะเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์หรือไม่มีความสัมพันธ์กันกับภาพวาด</p>	<p>ตัวอย่าง</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความพึงพอใจตามสัญชาตญาณที่มีต่องานศิลปะโดยปราศจากคำถาม 2. เอาใจใส่เต็มที่ต่อสี 3. เชื่อมโยงการตอบสนองของตนไปเรื่อยๆอย่างไร้จุดหมายต่อเรื่องราว/เนื้อหา 4. คาดคะเนสิ่งต่างๆ ที่นำไปสู่ข้อสรุป 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฉันชอบมันเพราะมันมีสุนัข พวกเรามีสุนัขด้วยและมีชื่อว่า โทบี้ 2. มันเป็นที่ที่ฉันไปบริจาค 3. ฉันไม่ชอบสีดำดำนั้นฉันไม่ชอบสีนี้หลัง 4. มันดูเหมือนกับอาหารจีนใหญ่ๆหนึ่งลงมาจากฟ้า 5. ฉันไม่เชื่อว่าจะมีภาพที่เด้งในโลกลีหรืออีก ส่วนมากแล้วมันจะดี

ลำดับชั้น	คำอธิบาย	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างคำพูด
2	<p>ความงามและเหมือนจริง (Beauty and Realism) สามารถจัดระบบความคิดที่แสดงออกมา โดยพูดถึงเรื่องราวพื้นฐาน (ความสวยงาม และความป็นจริงที่ปรากฏ และทักษะความชำนาญ) ของภาพวาดที่ตนเองสนใจ และความป็นจริงที่เกิดขึ้นในภาพวาด เช่น อารมณ์ที่ถูกแสดงออกมาใน รอยยิ้ม หรือ อากัปกิริยา และรูปแบบที่เข้าใจได้ในความเป็นจริงที่เห็น มีการชื่นชมในทักษะความชำนาญ เช่น ความละเอียดละออของผู้วาด เหล่านี้เป็นประเด็นพื้นฐานสำหรับการตัดสิน</p> <p>ความคิดที่แสดงออกมานั้นเป็นสิ่งที่ใครๆก็สามารถรับรู้ได้ และแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่อยู่ในใจตนเอง สามารถวิเคราะห์ประสบการณ์ของตนเองที่มีต่อศิลปะอย่างมีสุนทรียภาพ เช่น สามารถบอกได้ว่าสีที่มีลักษณะสว่างให้ความรู้สึกถึงความสุข สีที่มีลักษณะมืดให้ความรู้สึกของความทุกข์</p>	<p>1. มีการตีความงานศิลปะผ่านเรื่องราว/เนื้อหา (งานศิลปะไม่แยกจากรายการเนื้อหา คือ สามารถเข้าใจได้ง่าย)</p> <p>2. ชื่นชมเทคนิคความเหมือนจริง</p> <p>3. สนับสุนนความเหมือนจริง</p> <p>4. คาดคะเนสิ่งต่างๆ ที่นำไปสู่ข้อสรุป (เช่น การเห็นวัตถุแล้วสามารถจำแนกระบุลักษณะที่สวยงาม และน่าเกลียดได้)</p>	<p>1. ...เหมือนสภาพสตรีบนเรือ หรืออวกาศสองตัวในภูเขา</p> <p>2. ...เรอดูเหตุหึงคิดเหมือนแมมเมต</p> <p>3. คุณสามารถเห็นถึงวิธีที่เขาทำมันอย่างละเอียด มั่นยอดจริงๆ</p> <p>4. มันดูเหมือนของจริงมาก</p> <p>5. มันน่ารังเกียจมันน่าเกลียดจริงๆ</p> <p>6. มันดูเหมือนการวาดแบบไม่สนใจ น้องชายคนเล็กของฉันก็ทำได้อ</p> <p>7. เขาอาจจะโกรธแม่ม่าย(หัวเราะ) ฉันไม่รู้ฉันรู้สึกแบบนั้น เขาอาจเห็นผู้หญิงบางคนที่กำลังเดินบนถนน และพูดว่าดูน่าเกลียดจัง และก็เลยตัดสินใจวาดเธอขึ้นมา เขาโกรธหล่อนในบางเหตุผล</p>

ลำดับขั้น	คำอธิบาย	ตัวอย่าง	ตัวอย่างคำพูด
3	<p>การแสดงออก (Expressiveness)</p> <p>สามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนมากขึ้นโดยพิจารณาจากร่างกาย/เนื้อหาของภาษาพูด และจากประสบการณ์เดิมของตน แต่ยังคงมีความสนใจต่อประสบการณ์ของตนเองมากกว่าภาษาพูดที่เห็น ความรู้สึกและความคิดที่เกิดขึ้นที่แสดงออกมาจะเป็นของตนเอง หรือ ของผู้พูด หรือ ทั้ง 2 อย่าง ซึ่งเป็นสิ่งที่ตนเข้าใจ ความงามเป็นรองอารมณ์ความรู้สึก มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความคิดแหวกแนว และมีความรู้สึกที่ลึกซึ้ง ใช้เกณฑ์การตัดสินที่เป็นไปได้ แต่ยังคงความรู้สึกส่วนตัวอยู่ แต่ก็ตระหนักถึงประสบการณ์ของผู้วาดด้วย หรือสามารถเปรียบเทียบเชื่อมโยงประเด็นในภาพวาดสู่ความรู้สึกของตนเองได้</p>	<ol style="list-style-type: none"> งานศิลปะบ่งบอกถึงเรื่องราว หรือ แนวความคิด (นอกจากเรื่องราว/เนื้อหาที่ปรากฏอยู่) มองหาสิ่งที่งานศิลปะต้องการแสดงออกในแง่ของข้อมูลเชิงประสบการณ์ส่วนตัวคุณลักษณะในการแสดงออกเป็นสิ่งที่สำคัญ สนใจในการตีความของภาพรวมโดยรวม ไม่เชื่อเกี่ยวกับคำพูดวิพากษ์วิจารณ์ แต่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่แท้จริงเป็นสิ่งที่ชักจูงให้ตีความ 	<ol style="list-style-type: none"> เธอกำลังพยายามนึกถึงอดีตหรือบางสิ่ง เสื้อผ้าของเธอดูเหมือนนักร้องแสดงโชว์ หรือคนที่อยู่ในสวนสัตว์ หรือบางสิ่ง เธอกำลังแปลกใจ ฉันคิดว่าเธอให้รายละเอียดที่คุณสามารถคิดถึงยายของคุณ หรือ ใครสักคนที่มีชีวิตที่ยากลำบาก เธอมีความเศร้า ฉันไม่รู้ว่ามาว่าเธอและเส้นเลือดเป็นอย่างไร ฉันไม่รู้มันแสดงผลกระทบต่อการมองเห็นอย่างมาก เธอต้องการที่จะสวย และมีบุคลิกที่ดี และดูเหมือนจะถูกทอดทิ้ง เพราะเธอตระหนักว่ามีคนทิ้งเธอ บางทีเธอไม่สามารถยอมรับความจริงฉันไม่รู้ว่าคุณไม่มีลักษณะเหมือนถูกทอดทิ้งบนใบหน้าของเธอ และเธอกำลังหาแบ่ง

ลำดับชั้น	คำอธิบาย	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างคำพูด
4	<p>แบบอย่างและรูปแบบ (Style and Form) สามารถใช้ทัศนคติเกี่ยวกับหลักการทางการรับรู้ที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆที่ซับซ้อนกว่าความเข้าใจส่วนตัว โดยให้ความสำคัญต่อ สื่อวัสดุ วัสดุร่างลักษณะ แยกแยะอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง และสิ่งที่ประสบอยู่ในงานได้ ค้นพบถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของงานศิลปะและประวัติศาสตร์ สามารถขยายความสำคัญในภาพวาดได้ เกิดการวิจารณ์งานศิลปะ มีเหตุผลและเข้าใจเรื่องราว/เนื้อหาของภาพ</p> <p>การวินิจฉัยจากนี้ไป คือ ความสำคัญ (Significant) ของภาพวาดที่เป็นทางการมากกว่าความคิดเห็นส่วนตัว มันอยู่ภายใต้หลักการที่มีอยู่แล้วซึ่งทุกคนยอมรับ และเกิดจากการตีความที่ได้มาตรฐาน</p>	<ol style="list-style-type: none"> ยอมรับว่าความสำคัญของงานศิลปะเป็นมิติทางสังคม และเท่าทันกับการค้นพบด้วยตัวเอง ยอมรับว่างานศิลปะดำรงอยู่ในวัฒนธรรม สังคม และความเป็นอยู่และโลกศิลปะ ให้ความสำคัญในการตีความและการตัดสินใจ ใช้ สื่อ ลักษณะ รูปแบบ และเทคนิค ถ่ายทอดความหมาย ยินดีปรับเปลี่ยนความคิด และใช้เวลาในการคิดเกี่ยวกับการตีความ 	<p>มันดูกระจัดกระจายแต่ก็ไม่มีทั้งหมดมีบางที่รู้สึกเป็นระเบียบขึ้นคิดว่ามีข้อพิจารณาของสิ่งนี้ รูปแบบที่ถูกต้องกลุ่มตรงกลาง และใช้สีรุนแรงดูมีพลัง และแสดงเป็นนัยในการกระทำและเต็มไปด้วยความถูกต้อง มีสิ่งของมากมาย ฉันคิดว่ามันเป็นระบบรอบๆรูปทรงที่มีความสมดุลในหัวของเธอ และสมดุลในภาพวาด และมีรูปทรงที่ลอยอยู่รอบๆมันเป็น เป็นความกลมกลืน รูปภาพซึ่งถูกแสดงเฉพาะบุคคลแต่หลีกเลี่ยงความเป็นจริงและดูนี้ เป็นสามเหลี่ยมที่ตีมันมีความสมดุลเพราะอยู่ที่จุดของมันมันน่าสนใจ มันถูกสร้างด้วยการเคลื่อนไหวมากมาย</p>

ลำดับชั้น	คำอธิบาย	ตัวอย่าง	ตัวอย่างคำพูด
5	<p>ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy)</p> <p>สามารถสร้างคำตัดสินโดยอาศัยโครงสร้างของเรื่องราว/เนื้อหาในรูปแบบ อาจพูดได้ว่าคำตัดสินคือการโต้เถียงที่มีเหตุผล และเป็นตัวของตัวเองสิ่งที่ถูกตัดสินไม่เป็นที่ตามหลักการเดิม แต่มีการเพิ่มข้อสงสัยส่วนตัวขึ้นมาแทน คล้ายกับเป็นแบบฝึกหัดทางศิลปะ มีทั้งการสร้างสรรค์และการประเมินคุณค่า และแบ่งแยกชัดเจนระหว่างการตัดสิน และการตีความ การตีความ (Interpretation) คือ การสร้างความหมายขึ้นมาใหม่ การตัดสิน (Judgment) คือ การประเมินค่าของความหมาย ในขั้นก่อนหน้าเราไม่แยก 2 สิ่งนี้ขึ้นนี้ทำให้คนๆหนึ่งเกิดปฏิกิริยาที่ละเอียดอ่อนและทำให้เราคิดถึงทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง บุคคลเข้าใจงานศิลปะทั้งในแง่การสร้างสรรค์และการชื่นชมซึ่งได้แก่การคิดทบทวนและปรับตัวเองให้เข้ากับสภาวะการณ์อยู่เสมอ และโดยการสำรวจคุณค่าต่างๆที่เปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์</p>	<p>1. มีความสามารถในการสร้างคำตัดสินที่เป็นอิสระอยู่บนพื้นฐานของความรู้และวัฒนธรรม สังคม และความเป็นอยู่</p> <p>2. ใช้ความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับ ประเพณี วัฒนธรรม สังคม และความเป็นอยู่ และประวัติศาสตร์ ไปสู่การตีความหมาย และลักษณะความสำคัญองงาน</p>	<p>การเชื่อมโยงระหว่างงานหุ่นนิ่ง และภาพวาดทิวทัศน์ในศตวรรษที่ 19 นั้นชัดเจน รอยแตกและความรู้สึกที่รุนแรง ความมีเดียงสนั้นที่ยื่นออกไปในทะเลและความที่บอบของหุบเหว คือสิ่งที่แสดง คล้ายกับผลงานของ Bierstadt และ Moran เช่นเดียวกันกับความสามารถในการรับรู้สัมผัสของ Rothko ก็ทำให้เห็นลักษณะบางอย่างของการวาดภาพแบบ Luminist ขณะที่งานหุ่นนิ่งจะไม่ได้ตีความเหมือนงาน the Grand Canyon or the Rockies ซึ่งมันเป็นความจริงที่ว่าภาพเหล่านี้ทำให้เกิดอารมณ์เดียวกันกับผู้วาดที่ครั้งหนึ่งเคยพิจารณาธรรมชาติ "ความยิ่งใหญ่" เป็นการรับรู้ถึงจุดสนใจหรือพลังของความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา และความก้องกังวานของเสียง"</p>

จากข้างต้นเห็นได้ว่า ลำดับขั้นพัฒนาการทางสุนทรียภาพทั้ง 5 ชั้น เป็นระดับความสามารถในด้านสุนทรียภาพ ที่ต้องอาศัยประสบการณ์ และการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ ฉะนั้น นอกจากการจัดการเรียนการสอนเพื่อเน้นให้เกิดสุนทรียภาพจะสำคัญแล้วนั้น ก็ต้องคำนึงถึงพัฒนาการความเข้าใจในการรับรู้ของนักเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โคโรสคิกส์ (Koroscik, J. S, cited in Kindler, A. M, 1997) ได้แบ่งแยกกระบวนการการเรียนรู้เมื่อบุคคลหนึ่งพยายามตีความงานศิลปะไว้ 3 ด้าน ดังนี้ ด้านที่หนึ่ง คือ การปรากฏของความรู้พื้นฐาน ซึ่งเป็นขอบเขตที่บุคคลหนึ่งจะเพิ่มความรู้ ทักษะ และ ประสบการณ์เมื่อพยายามตีความและเข้าใจงานศิลปะ ด้านที่สอง คือ ทางเลือกในการค้นหากลยุทธ์ ซึ่งจะนำทางให้เกิดความเข้าใจใหม่ มุ่งค้นหาความรู้ใหม่ และช่วยให้บุคคลได้ประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ที่ได้มาก่อนหน้านี้ ด้านที่สามของกระบวนการรับรู้เป็นการเตรียมการไปสู่การเรียนรู้อย่างเป็นนิสัยทำให้บุคคลมีความเต็มใจต่อการเรียนรู้และค้นหา ความเข้าใจใหม่ๆ กระบวนการรับรู้ทั้งสามนี้แสดงเมื่อความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ถูกเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ และผู้เรียนจะต้องพร้อมในการเรียนรู้

ตารางที่ 2 โมเดลเกี่ยวกับการรับรู้การเข้าใจของการเรียนรู้ศิลปะ

ตรงประเด็นน้อยที่สุด	ความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ทั้งหมดของการสะสม ความรู้ ทักษะ และ ประสบการณ์ ความสามารถในปัจจุบัน รวมทั้งรู้จักเกี่ยวกับสาระที่ศึกษา	ตรงประเด็นมากที่สุด
มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด	ทางเลือกของกลยุทธ์ การหาความรู้ของผู้เรียน ระดับการรับรู้ที่นักเรียนสร้างความเข้าใจใหม่ และประยุกต์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ก่อนหน้าได้ประสบมา	มีประสิทธิภาพมากที่สุด
แรงจูงใจต่ำ	การเตรียมการของผู้เรียน ปัจจัยของแรงจูงใจ หรือ ความเคยชิน หรือ แนวความคิด ซึ่งมีอิทธิพลต่อผู้เรียนเต็มใจในการเรียน และค้นหาความเข้าใจ	แรงจูงใจสูง

การเลือกงานศิลปะที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมควรคำนึงถึง

องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางด้านสุนทรียภาพของนักเรียนนั้น การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ภาพงานจิตรกรรมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ และเช่นเดียวกันการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้ภาพงานศิลปะก็เป็นสิ่งที่สำคัญมากเช่นกัน เพราะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีสามารถเปิดโลกศิลปะให้กับนักเรียนได้ โดยคอสเตอร์ (Koster, 2001) กล่าวถึงการคัดเลือกงานศิลปะดังนี้

1. คุณสมบัติ (Quality) งานศิลปะทำให้เห็นถึงประเภทของงานศิลปะได้ดีที่สุด พวกมันจะเป็นงานฝีมือที่ดี เป็นต้นฉบับในการออกแบบ และถูกยอมรับโดยทั่วไปเกี่ยวกับชื่อเสียงของมัน มองหางานใน พิพิธภัณฑ์ หรือ แกลอรี หรือ นิทรรศการศิลปะ

2. ความหลากหลายของสื่อ และเทคนิค (Variety of Media and Techniques) ควรใช้ขอบเขตที่กว้างในการเสนอความหลากหลายของสื่อและเทคนิค ภาพเขียนที่จำลองออกมาถือว่าสามารถใช้ได้ และส่วนใหญ่จะใช้เป็นส่วนใหญ่ นักเรียนจะได้สัมผัสความสำคัญของรูปแบบงานศิลปะ เช่น งานสถาปัตยกรรม งานภาพพิมพ์ งานคอลลาจ งานประดิษฐ์ และรูปแบบงานศิลปะจะแสดงความเท่าเทียมกันในการยกตัวอย่างงานทั้ง 4 นี้ในการจัดกิจกรรม เพราะในเรื่องของเทคนิคของงานนั้นมีความแตกต่างกัน

3. ความหลากหลายของรูปแบบ, วัฒนธรรม และศิลปิน (Variety of Style, Cultures, and Artists) งานศิลปะมีความสร้างสรรค์ในวัตถุประสงค์ที่มีความแตกต่างกันของคนทั่วโลก การพัฒนาการมองเห็นเกี่ยวกับศิลปะของเด็กนักเรียนในปัจจุบันซึ่งสามารถเสริมคุณค่า และความท้าทาย ค่านิยมเกี่ยวกับศิลปะ ควรเลือกงานที่มีความร่วมสมัยที่มีความแตกต่างกันของเชื้อชาติ และประเพณี และก็ต้องมีการศึกษางานในอดีตด้วย อย่าลืมที่จะรวมงานของศิลปินที่เป็นผู้หญิงด้วย และศิลปินที่มีชื่อเสียงและเป็นต้นแบบของงานศิลปะในสมัยก่อนด้วย

4. เต็มไปด้วยความหมาย (Meaningful) งานที่ใช้ศึกษาต้องมีความหมายในบางอย่างเพื่อเกิดการตีความ เมื่อนักเรียนพิจารณา

5. เป็นตัวแทน (Representation) สิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญในการแสดงภูมิหลังของวัฒนธรรมของนักเรียนทั้งหมด พยายามให้มีความสมดุลในการเลือกงาน บอกให้นักเรียนทั้งหมดรู้ว่าเป็นมรดกของชาติพันธุ์ และความเชื่อที่เป็นคุณค่าในงานศิลปะ ที่แน่ใจว่าไม่ได้มาจากประเพณี หรือเกี่ยวกับเชื้อชาติ หรือกลุ่มของเพศเดียวเท่านั้น คือควรมีการหลากหลายในวัฒนธรรมนั่นเอง

สิ่งสำคัญอีกประการ คือ การจัดการเรียนการสอนเพื่อการรับรู้ทางสุนทรียภาพนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงอายุ ระดับความสามารถ และส่วนที่ต่อกรจะพัฒนาควบคู่กันด้วย ดังตารางที่ 3 (หน้า 43)

นอกจากนั้นคำถามเป็นอีกหนึ่งส่วนประกอบที่สำคัญในการในการเรียนการสอนเพื่อเน้นเรื่องสุนทรียภาพ คำถามหลักๆของครู อาจแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. คำถามปลายเปิด (Open-Ended Question) เป็นเครื่องมือของการสอนที่มีอำนาจมาก คำถามเหล่านี้นำไปสู่ความคิดแบบเอกนัย (Divergent) และเป็นคำถามที่ทำให้เด็กใช้ความคิด ความรู้ หรือการตัดสินใจ นับว่าเป็นคำถามที่ยกระดับความคิดของเด็กให้สูงขึ้น

2. คำถามปลายปิด (Closed Question) เป็นคำถามที่ถามเฉพาะ และมีคำตอบเดียว คำถามนี้ไปสู่ความคิดแบบเอกนัย (Convergent) และเป็นคำถามที่เด็กตอบโดยการนำสิ่งที่จำไว้มาตอบ

คำถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คำถามพื้นฐาน 7 คำถามที่มีลักษณะปลายเปิด เพื่อกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ต่องานจิตรกรรม มีดังนี้

คำถามที่ 1 ให้นักเรียนอธิบายภาพวาดนี้

คำถามนี้เพื่อให้นักเรียนได้พิจารณาภาพงานจิตรกรรมอย่างใกล้ชิด

คำถามที่ 2 นักเรียนคิดว่าภาพวาดนี้เกี่ยวกับอะไร เรื่องราวในภาพนี้ดีหรือไม่

คำถามนี้เพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อภาพงานจิตรกรรม

คำถามที่ 3 นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรเมื่อเห็นภาพนี้

คำถามนี้เพื่อให้นักเรียนได้แสดงความรู้สึกที่มีต่อภาพงานจิตรกรรม

คำถามที่ 4 นักเรียนคิดว่าสีในภาพนี้เป็นอย่างไร เป็นสีที่ดีหรือไม่

คำถามนี้เพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสีในภาพ

คำถามที่ 5 นักเรียนคิดว่ารูปร่างรูปทรงต่างๆในภาพนี้เป็นอย่างไร และพื้นผิวเป็นอย่างไร

คำถามนี้เพื่อให้นักเรียนพิจารณาเกี่ยวกับรูปร่างรูปทรง และพื้นผิว

คำถามที่ 6 นักเรียนคิดว่าภาพนี้วาดยากหรือไม่ อะไรยากที่สุด

คำถามนี้เพื่อให้นักเรียนพิจารณาถึงผู้สร้างงาน และพิจารณาเกี่ยวกับเทคนิคการสร้างงาน

คำถามที่ 7 ภาพวาดนี้เป็นภาพวาดที่ดีหรือไม่ ทำไม
คำถามนี้เพื่อให้นักเรียนมีการตัดสินใจ และประเมินคุณค่าของภาพงานศิลปะ

แม้ว่าคำถามอาจมีการชี้นำนักเรียนไปสู่ขั้นต่างๆ แต่ความเป็นจริงแล้วนั้นหากนักเรียนมีความสามารถอยู่ในขั้นใด การแสดงออกทางการรับรู้ก็จะอยู่ในขั้นความสามารถของนักเรียน ฉะนั้น คำถามไม่มีผลในการชี้นำไปสู่ขั้นต่างๆ แต่เป็นเพียงการให้นักเรียนได้พิจารณาภาพงานจิตรกรรมอย่างตรงประเด็น

ในกรณีที่นักเรียนไม่แสดงการตอบสนองผู้วิจัยจะใช้คำถามเสริม เช่น

- นักเรียนหมายถึงอะไร
- นักเรียนสามารถยกตัวอย่างได้หรือไม่
- นักเรียนสามารถพูดเกี่ยวกับภาพวาดนี้ได้อีกไหม

จากข้อมูลข้างต้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นแกนสุนทรียภาพนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องมีการเตรียมการเป็นอย่างดีในกระบวนการของการสอน ในขณะเดียวกันขั้นตอนระหว่างการเรียนรู้การสอนก็สำคัญเช่นเดียวกัน เพราะทุกๆ ประสบการณ์ ถูกสร้างขึ้นจากการเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหา และวัตถุประสงค์ ระหว่างตัวเอง และโลกภายนอก มันไม่ใช่เพียงแค่ร่างกาย และจิตใจเท่านั้น ไม่สำคัญว่ามีปัจจัยมากเท่าไร หรือมีอำนาจอื่นๆ มากกว่า ประสบการณ์ของตัวเอง เพราะประสบการณ์ทุกประสบการณ์ล้วนมีปัจจัยสนับสนุนให้เกิดขึ้น

ตารางที่ 3 คำอธิบายทักษะการตอบสนองของเกี่ยวกับศูนย์ทฤษฎีศาสตร์ตามชั้นของคอสเตอร์ (Koster, 2001) ได้กำหนดไว้ เพื่อแสดงความสามารถขั้นทักษะของนักเรียน

ระดับ	หลักพื้นฐาน / คนที่เริ่มต้น ระดับชั้น 1-2	ระดับกลาง ระดับชั้น 3-4-5	ขั้นพัฒนา ระดับชั้น 6
เกี่ยวกับความรู้สึกลึก	<ol style="list-style-type: none"> สามารถอธิบายความรู้สึกโดยวาจา <ol style="list-style-type: none"> โดยใช้การเปรียบเทียบสิ่ง 2 สิ่งที่แตกต่างกัน ใช้คำอุปมาอุปไมย สามารถพูดถึงความรู้สึกที่ได้รับจากการชมมันเองได้ สามารถอ่าน และเขียนประโยคเพื่อตอบสนองเองได้ๆ หนึ่งหรือสองประโยค สามารถได้ร่องรอยภาพผลงานได้ 	<ol style="list-style-type: none"> สามารถอธิบายความรู้สึกด้วยวาจา และการเขียนที่ใช้การเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่แตกต่างกันได้ ใช้คำอุปมาอุปไมยและการเปรียบเทียบได้ สามารถลงรายการการแยกตัวประกอบซึ่งส่งผลไปยังความรู้สึกเกี่ยวกับงานศิลปะ สามารถเขียนเพื่อแสดงการตอบสนองได้หนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งวรรค สามารถได้ร่องรอยและคิดต่อได้ ยกตัวอย่างเช่นจินตนาการจากสิ่งที่เห็นแตกต่าง และในรูปแบบที่แตกต่าง 	<ol style="list-style-type: none"> สามารถเขียนอธิบายด้วยตัวเองเกี่ยวกับงานศิลปะซึ่งแสดงให้เห็นศัพท์ที่มากมายน และตระหนักถึงคุณภาพของความรู้สึกด้วย สามารถอธิบายปฏิกิริยาตอบโต้อื่น ๆ จากงานศิลปะได้ สามารถเตรียมพร้อมเขียนเรียงความได้ สามารถวาดภาพอย่างคร่าวถึงสิ่งที่คิดได้ร่องรอยในใจได้
เกี่ยวกับการบรรยาย	<ol style="list-style-type: none"> สามารถอธิบายประเด็นของงานศิลปะได้ สามารถบอกชื่อทัศนธาตุ และระบุออกมาได้ สามารถอ่าน และเขียนรหัสลับสำหรับสี ทัศนธาตุ และสีชื่อพื้นฐาน และเครื่องมือที่พวกเขาใช้ได้ สามารถอธิบายสิ่งที่ปรากฏในงานโดยใช้คำศัพท์ที่เคยสอนได้ 	<ol style="list-style-type: none"> สามารถอธิบายทัศนธาตุ ประเด็นวัตถุประสงค์ และสีชื่อที่ใช้ในงานศิลปะได้ สามารถระบุลักษณะและประยุกต์หลักการของรูปแบบได้ สามารถอธิบายองค์ประกอบของงานได้ มีการใช้ประมวลคำศัพท์เพิ่มขึ้นในการตีความหมาย และการเขียนแสดงความคิดเห็น 	<ol style="list-style-type: none"> สามารถเขียน หรือ พูดอธิบายงานศิลปะด้วยคำศัพท์ทางศิลปะตามหัวข้อ และรูปแบบองค์ประกอบได้ มีความรู้ที่เด่นชัดในเรื่องของศัพท์ที่ใช้ในศิลปะ คำนิยาม และความคิดรวบยอด วิธีการหาข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะที่ต้องการได้
เกี่ยวกับการวิจารณ์	<ol style="list-style-type: none"> สามารถจัดประเด็น ชื่อ ทัศนธาตุ และลักษณะเฉพาะเกี่ยวกับรูปแบบพื้นฐาน ตามประเภทของผลงานได้ ประยุกต์ใช้การจำแนกส่วนประกอบในประเด็นพื้นฐานได้ เช่น เป็นภาพทัศนียภาพ อนุ่มิ่ง และภาพเหมือนคน ประยุกต์ใช้การจำแนกรูปแบบพื้นฐานได้ เช่น ตามความ 	<ol style="list-style-type: none"> สามารถแยกประเภทของงานต่างๆ ได้รวมทั้งความสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบหรือเกี่ยวกับวัฒนธรรม สามารถประเมินงานประสมถูกต้อง สามารถประเมินงานและระบุหลักเกณฑ์ที่ตัดสิน สามารถเปรียบเทียบงานศิลปะได้ และงานที่เกี่ยวข้องกับ 	<ol style="list-style-type: none"> สามารถออกแบบหลักการตัดสินแยกประเภท และการประเมินงานศิลปะได้ สามารถได้แย้งการประเมินโดยการอ้างอิงหลักฐานประกอบได้ สามารถวิเคราะห์โดยใช้ประโยชน์ของสัญลักษณ์

ระดับ	หลักพื้นฐาน / คนที่เริ่มต้น ระดับชั้น 1-2	ระดับกลาง ระดับชั้น 3-4-5	ขั้นพัฒนา ระดับชั้น 6
	<p>เป็นจริง และไม่ไปตามความเป็นจริง</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. สามารถระบุวัตถุประสงค์ของการเลือกงานศิลปะได้ 5. สามารถระบุลักษณะที่สมดุล และไม่สมดุลได้ 	<p>วรรณคดี ดนตรี และอาหารเดิน</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. สามารถระบุสัญลักษณ์ หัวข้อ และฟังก์ชันได้หลายรูปแบบในการคัดเลือกงาน 	<p>และหัวข้อ กับฟังก์ชันของความสำคัญได้</p>
เกี่ยวกับ ทางประวัติศาสตร์	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถระบุศิลปินและสถานที่ของงานได้ 2. สามารถยกตัวอย่างศิลปะจากที่ที่แตกต่างได้ 3. ประยุกต์ใช้ความรู้ของวัฒนธรรมที่แตกต่างโดยการจัดหมวดหมู่ได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถจำแนกคิดเลือกงานศิลปะบนแผนที่ และช่วงเวลา(time line) ได้ 2. สามารถอธิบายว่ามีเหตุการณ์ทาง สังคม ประวัติศาสตร์ และศาสนา ได้อย่างคล่องแคล่ว 3. สามารถลงรายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยซึ่งเป็นสิ่งชักจูงความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะได้ 4. สามารถใช้อ้างอิงที่เกี่ยวข้องในการค้นคว้าวิจัย และเขียนเกี่ยวกับความคิดเลือกศิลปะ 5. สามารถอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับศิลปะในความสัมพันธ์ของเรื่องชีวิตของศิลปินได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความรู้เด่นชัดในเรื่องของรูปแบบของศิลปะที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาทั้งหมดบนโลก 2. สามารถกำหนดทางเลือกในการสังเกตงานศิลปะบนพื้นฐานของประวัติศาสตร์ สังคม และสภาพแวดล้อม 3. สามารถเขียนหลักพื้นฐานในการวิจัยอย่างลึกซึ้งใช้จำนวนหรือรูปแบบการเปรียบเทียบ วิเคราะห์งานศิลปะในการนำเสนอเกี่ยวกับช่วงเวลาเฉพาะได้
เกี่ยวกับปรัชญา	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถเปรียบเทียบงานศิลปะไม่ประเด็นได้เป็นอย่างดี 2. สามารถสร้างบรรยายอย่างง่ายเกี่ยวกับศิลปะเท่าที่ทราบได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถให้เหตุผลความเชื่อเกี่ยวกับศิลปะด้วยข้อมูลพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการบรรยายได้ 2. สามารถใช้ความรู้ที่มีในเรื่องศิลปะเสนอความเชื่อเกี่ยวกับสมมติฐานที่ตั้งขึ้นได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถโต้แย้งด้วยทฤษฎีอื่น ๆ ได้ 2. สามารถประยุกต์ทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะในการตั้งสมมติฐานได้ 3. สามารถประยุกต์ทฤษฎีเพื่อแก้ปัญหาในการวิจัยหรือ ปัญหาเกี่ยวกับศิลปะได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บรรจง บุญการี (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพ และปัญหาการสอนศิลปศึกษาของครูประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี วัดดูประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาของครูประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี ในด้านการเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การผลิต และการใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้กำลังทำหน้าที่สอนวิชาการต่างๆรวมทั้งสอนศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 3, 6 ในโรงเรียนที่เปิดสอนครบชั้นจาก 90 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประกอบด้วยแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ ผลการวิจัยพบว่าการเตรียมการสอนมีการปฏิบัติมากที่สุดคือ การทำบันทึกการสอน มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือการเข้ารับอบรม ด้านการดำเนินการสอนมีการปฏิบัติมากที่สุดคือ การเดินสังเกต และให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนกำลังทำงาน มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การให้บอกภาพของครูบนกระดานดำ ด้านการผลิต และการใช้สื่อการสอนมีการปฏิบัติมากที่สุดคือ การใช้สื่อการสอนที่เป็นของจริง มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ การได้รับสื่อการสอนจากหน่วยงานเอกชนหรือส่วนบุคคล ปัญหาสำคัญคือการขาดแคลนงบประมาณการผลิตด้านการวัดผล และการประเมินผลปัญหาสำคัญคือขาดความรู้ ทั้งนี้ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความต้องการเข้าอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการทุกด้านเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

สาวิตรี จันทรสวัสดิ์ (2538) ได้ศึกษา การศึกษาการตอบสนองงานศิลปะโดยการพูดของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการตอบสนองงานศิลปะโดยการพูดของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อเปรียบเทียบการตอบสนองงานศิลปะโดยการพูดของนักเรียนประถมศึกษาชายและหญิง กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 จำนวน 270 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1. ภาพงานศิลปะ 2. ชุดคำถาม 3. แบบบันทึกคำพูด 4. แบบวิเคราะห์การตอบสนองงานศิลปะโดยการพูดซึ่งจำแนกออกเป็น 4 ชั้น ได้แก่ ชั้นการบรรยาย ชั้นการวิเคราะห์โครงสร้าง ชั้นการตีความ ชั้นการประเมินค่า ผลการวิจัยพบว่า 1) การตอบสนองงานศิลปะโดยการพูดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาอยู่ในชั้นการบรรยายมีจำนวนมากที่สุด และอยู่ในชั้นการวิเคราะห์โครงสร้างมีจำนวนน้อยที่สุด 2) นักเรียนชายและนักเรียนหญิงในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีการตอบสนองงานศิลปะโดยการพูดไม่แตกต่างกัน นักเรียนชายและนักเรียนหญิงในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีการตอบสนองงานศิลปะโดยการพูดในชั้นการตีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนชายและนักเรียนหญิงในชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 6 มีการตอบสนองงานศิลปะโดยการพูดในชั้นการวิเคราะห์โครงสร้าง ชั้นการตีความ และชั้นการประเมินค่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

วรสุดา ขวัญสุวรรณ (2539) ได้ศึกษาสภาพ และปัญหาการสอนศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใน 7 ด้าน ได้แก่ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านเตรียมการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการผลิตและการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามเกินร้อยละ 80 จำนวน 159 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ แบบประเมินค่า และคำถามปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่าสภาพของการปฏิบัติงานของครูศิลปศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทุกด้านที่ศึกษาโดยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านนักเรียน และด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และปัญหาของครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกด้านโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน เมื่อพิจารณารายละเอียดในส่วนของสภาพการสอนที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในด้านนักเรียนในข้อที่ว่า นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมศิลปศึกษาบางอย่างได้ เนื่องจากไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ข้อที่มีค่าน้อยที่สุดอยู่ในด้านหลักสูตร ในข้อที่เกี่ยวกับความไม่สอดคล้องของหลักสูตรศิลปศึกษาท้องถิ่นในด้านศาสนา ในส่วนของปัญหาของการสอน ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในด้านนักเรียน ในข้อที่เกี่ยวกับความสามารถของนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปศึกษา ข้อที่มีค่าน้อยที่สุดอยู่ในด้านหลักสูตร ในข้อที่เกี่ยวกับความเข้าใจหลักสูตรศิลปศึกษาของครูผู้สอน

คำรณ หล้าเจริญสุข (2540) ได้ศึกษา ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยอิงแนวการสอนของอาเธอร์ เอฟ แลนด์ (Arthur D. Efland 1979:) ในด้านความคิดเห็นที่มีต่อความหมายของศิลปะ ศิลปศึกษา และองค์ประกอบทางการสอนศิลปศึกษา 6 ด้าน ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาในแต่ละด้านมีระดับดังนี้ 1) ด้านความคิดเห็นที่มีต่อความหมายศิลปะและศิลปศึกษาอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในทฤษฎีเอกซ์เพรสซีฟและทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และไม่แน่ใจในทฤษฎีมีเมติกและทฤษฎีพฤติกรรมนิยมส่วนองค์ประกอบทางการสอนทั้งหกด้าน 2) ด้านหลักสูตรอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในทฤษฎีเอกซ์เพรสซีฟและทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และไม่แน่ใจในทฤษฎีมีเม

ติกและทฤษฎีพฤติกรรมนิยม 3) ด้านครูอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในทฤษฎีเอกซ์เพรสซีฟและทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และไม่แน่ใจในทฤษฎีมีเมติกและทฤษฎีพฤติกรรมนิยม 4) ด้านนักเรียนอยู่ในระดับเห็นด้วยในทฤษฎีเอกซ์เพรสซีฟและทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และไม่แน่ใจในทฤษฎีมีเมติกและทฤษฎีพฤติกรรมนิยม 5) ด้านวิธีสอนอยู่ในระดับเห็นด้วยในทฤษฎีเอกซ์เพรสซีฟและทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และไม่แน่ใจในทฤษฎีมีเมติกและทฤษฎีพฤติกรรมนิยม 6) ด้านสื่อการสอนอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในทฤษฎีเอกซ์เพรสซีฟและทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และไม่แน่ใจในทฤษฎีมีเมติกและทฤษฎีพฤติกรรมนิยม 7) ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับเห็นด้วยในทฤษฎีเอกซ์เพรสซีฟและทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และไม่แน่ใจในทฤษฎีมีเมติกและทฤษฎีพฤติกรรมนิยม

คณิงหา สุภานันท์ (2544) ทำการวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533) กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ ครูผู้สอนศิลปะศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สอนวิชาบังคับแกนศิลปะศึกษา (สาขาทัศนศิลป์) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 226 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ แบบประเมินค่าและแบบปลายเปิด พบว่า ครูศิลปะศึกษามีความคิดเห็นโดยภาพรวมเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ตามทฤษฎี DBAE ในระดับเห็นด้วย และเมื่อพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาจำแนกตามแกนความรู้ ตามทฤษฎี DBAE พบว่า ครูศิลปะศึกษามีความคิดเห็นในแกนความรู้ต่างๆตามลำดับดังนี้ แกนความรู้ที่ครูศิลปะศึกษาแสดงความเห็นในระดับสูงสุด คือ แกนความรู้ด้านศิลปะปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมาคือแกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ($\bar{X} = 4.24$) แกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ ($\bar{X} = 4.21$) และแกนความรู้ที่ครูศิลปะศึกษาแสดงความเห็นในระดับต่ำสุดคือ แกนความรู้ด้านศิลปะวิจารณ์ ($\bar{X} = 4.16$) ตามลำดับ

ธัญญรัตน์ อิศวนนท์ (2545) ได้ทำการศึกษา ผลการสอนศิลปะโดยใช้กระบวนการสังเกตที่มีต่อการรับรู้เชิงสุนทรีย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 36 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 1) ภาพผลงานศิลปะคัดสรร 2) แผนการสอนศิลปะจำนวน 8 แผนโดยใช้กระบวนการสังเกต ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรม 1) การสังเกตและสนทนา 2) ศิลปะปฏิบัติ 3) แบบสังเกตพฤติกรรมการรับรู้ 4) แบบทดสอบการรับรู้เชิงสุนทรีย์ ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากการเรียนศิลปะโดยใช้กระบวนการสังเกต นักเรียนมีคะแนนจากแบบทดสอบการรับรู้เชิงสุนทรีย์สูงกว่าก่อนการเรียน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนั้น ผลการวิจัยจากแบบสังเกตพฤติกรรมการรับรู้ พบว่า ค่าความถี่ที่สูงที่สุดในการแสดงพฤติกรรมการรับรู้ คือ พฤติกรรมการรับรู้ด้านความรู้สึกใน ผลงานศิลปะรองลงมาคือ พฤติกรรมการรับรู้ด้านส่วนประกอบทางประสาทสัมผัส ด้านเทคนิค และด้านโครงสร้าง มีค่าความถี่รองลงมาตามลำดับ

สรารุท ใจแจ้ง (2546) พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดอุดรธานี

- 1.) คุณค่าศิลปะในวิชาทัศนศิลป์ในหลักสูตรศิลปศึกษา นักเรียนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 4.16 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของนักเรียน คือ ทำให้คนมีความเป็นคนสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ละเอียดอ่อน อารมณ์สุนทรีย์ อย่างมีความสุข ค่าเฉลี่ย = 4.26 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ พัฒนาขอบเขตการรับรู้ได้ชัดเจนขึ้นด้วยการสังเกต พิจารณา ทั้งรายละเอียดและองค์รวม ค่าเฉลี่ย = 4.03
- 2.) คุณค่าศิลปะในวิชาทัศนศิลป์ต่อการพัฒนาด้านจิตใจ นักเรียนมีความคิดเห็นโดยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ค่าเฉลี่ย = 4.29 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของนักเรียนคือ ความภาคภูมิใจในความสำเร็จจากผลงานก่อให้เกิดความปิติและยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ค่าเฉลี่ย = 4.35 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความมีสมาธิในการทำงานศิลปะจะเกิดความสุขอย่างมีจุดหมาย ค่าเฉลี่ย = 4.18
- 3.) คุณค่าศิลปะในวิชาทัศนศิลป์ต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ นักเรียนมีความคิดเห็นโดยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ค่าเฉลี่ย = 4.08 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของนักเรียนคือ นักเรียนสามารถพัฒนาความคิดที่เป็นอิสระอย่างแปลกใหม่ของตนเอง ค่าเฉลี่ย = 4.18 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนสามารถพัฒนาความคิดเชิงนามธรรมสู่รูปธรรมได้อย่างสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ย = 4.01
- 4.) คุณค่าศิลปะในวิชาทัศนศิลป์ต่อการเสริมสร้างความสุขสุนทรีย์ นักเรียนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ค่าเฉลี่ย = 4.21 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของนักเรียน คือ ความสุนทรีย์นำไปสู่อารมณ์ที่ละเอียดอ่อน งดงาม และความคิดที่เข้าใจกัน ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ค่าเฉลี่ย = 4.31 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีรสนิยมทางสุนทรีย์ที่ดีงาม สามารถเข้าใจและเข้าถึงคุณค่าความงามในมรดกทางศิลปะของชุมชนได้อย่างดีและลึกซึ้ง ค่าเฉลี่ย = 4.11
- 5.) คุณค่าศิลปะในวิชาทัศนศิลป์ที่มีต่อการการมีส่วนร่วม และจิตสำนึกสาธารณะ นักเรียนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ค่าเฉลี่ย = 4.21 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของนักเรียน คือ วิชาทัศนศิลป์ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าศิลปะ

ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม ค่าเฉลี่ย = 4.26 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ศิลปะในวิชาทัศนศิลป์ ถือเป็นสื่อกลางที่ทำให้วิถีชีวิตมนุษย์ อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสมดุลและสันติสุข ค่าเฉลี่ย = 4.17

งานวิจัยต่างประเทศ

โดโนฟริโอ และโนดีน (D'Onofrio and Nodine, 1981) ได้ทำการวิจัยเรื่องการตอบสนองของเด็ก ต่อผลงานจิตรกรรมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถึงการประเมินผลของเด็กเกี่ยวกับกลุ่มผลงานจิตรกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการมีพัฒนาการในความเข้าใจเกี่ยวกับมุมของศิลปินเพิ่มขึ้น กลุ่มตัวอย่างคือเด็กจำนวน 15 คน อายุตั้งแต่ 4.5 ปี ถึง 15 ปี ซึ่งทั้งหมดศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลในฟิลาเดลเฟีย โดยที่ 7 คนอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลในเขตชุมชนอาชีพ ซึ่งอยู่ในวัฒนธรรมแบบเมืองที่มีพิพิธภัณฑ์และสถานบันเทิง อีก 8 คนมาจากสถานภาพผสม คือ ชนชั้นกลาง และชั้นที่มีฐานะต่ำกว่า ความถนัดทางวิชาการของนักเรียน อยู่ในระดับมาตรฐานจากค่าเฉลี่ยที่เหนือกว่านักเรียนทั่วไป เครื่องมือที่ใช้เป็นคำถาม 8 คำถาม ที่เกี่ยวข้องกับผลงานจิตรกรรมที่จำลองขึ้นจำนวน 4 ชิ้น โดยคำถามเป็นแบบชนิดปลายเปิด ผู้ทดสอบสนทนากับเด็กคนละประมาณ 30 นาทีซึ่งการทดลองนี้ภาพศิลปะซึ่งเป็นเครื่องมือทั้ง 4 ภาพจะถูกถามด้วยคำถามทั้ง 8 ข้อ และได้รับการตอบรับจากคำตอบของเด็กๆ ซึ่งทั้งหมดนี้จะทำการทดสอบด้วยตัวแบบการพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สัน (1977) โดยใช้วิธีการสำรวจเชิงวิเคราะห์ของเพียเจย์ (1977) ผลการวิจัยพบว่าเด็กสามารถตอบรับต่อคำถามเกี่ยวกับงานจิตรกรรมทั้ง 4 ชิ้น โดยเป็นไปตามแบบวัดการพัฒนาสุนทรียภาพของ พาร์สัน ทั้ง 4 ลำดับโดยเด็กสามารถสังเกตและซาบซึ้งถึงมุมมองของศิลปิน และความสามารถที่มีสหพันธ์กับความสามารถในการตัดสินใจเลือกที่จะชื่นชอบผลงานจิตรกรรมอย่างมีเหตุผล

เซคีรี (Szekely, 1982) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทสนทนาที่อยู่ในชั้นเรียนศิลปะ และกล่าวถึงเด็กที่มีอายุพอที่จะดำเนินการสร้างสรรค์งานศิลปะได้แล้ว พวกเขาที่จะพูดถึงประสบการณ์ที่ได้สร้างสรรค์ผลงาน จากการสังเกตการเรียนการสอนศิลปะในชั้นเรียน การสนทนาเพียงเล็กน้อยก็มีความสำคัญระหว่างครูและนักเรียน โดยการได้ตอบ การบรรยายที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของศิลปะ กระบวนการสังเกตงานศิลปะหรือประสบการณ์ของนักเรียนเอง โดยสำรวจตัวอย่างครู บทเรียน แล้ววิเคราะห์สลับเปลี่ยนระหว่างครูกับนักเรียน จากการบันทึกเทปในช่วง 8 เดือน 27 ห้องเรียน มีความแตกต่างกันในครูทั้ง 9 คน ในภาคการศึกษา คัดเลือกจากครูในเขตการปกครองและมีประสบการณ์สอนเกรด 5, 6 และ 7 ในโรงเรียนประถมขนาดกลางคัดเลือกบทเรียน

จากเทปบันทึกในช่วงเวลาสั้นๆที่มีบทเรียนศิลปะที่เกี่ยวข้องกัน และไม่มี ความเกี่ยวข้องเนื่องของการสนทนา จากนั้นจัดหมวดหมู่ ดังนี้ 1) บทสนทนาที่มีความสัมพันธ์กับศิลปะ 1.1) บทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ทางศิลปะ เช่น การบัญญัติศัพท์, ชื่อของเครื่องมือ, เทคนิค, จิตรกร ฯลฯ 1.2) บทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับส่วนประกอบ เช่น แหล่งที่มา, ลักษณะของผู้ใช้, การแบ่งประเภท เป็นต้น 1.3) บทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับเทคนิค/สื่อ เช่น แนวทางในการสอนและวิธีการใช้สื่อและกระบวนการ เคล็ดลับความปลอดภัย ฯลฯ 1.4) การสาธิต เช่น หลักวิชา, วิธีการ, การใช้เครื่องมือ, วัสดุ อุปกรณ์และกระบวนการ 1.5) บทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการสร้างสรรค์งาน การอธิบายงานศิลปะหรืองานของนักเรียน, การแสดงออกทางความคิด, ความชัดเจนในการตอบ 2) บทสนทนาที่ไม่มีความสัมพันธ์กับศิลปะ 2.1) บทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ, การเดินผ่านประตู, ความเอาใจใส่ในงาน, การมาสาย 2.2) การประกาศของโรงเรียน การเปลี่ยนชั่วโมงเรียน เกมส์ เป็นต้น 2.3) บทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น การสอนให้รักษาความสะอาด, การวางหนังสือหรืออุปกรณ์ศิลปะ 2.4) บทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย และการแก้ปัญหา เช่น การเตือน การแจ้งให้ทราบล่วงหน้า, การชี้แนะ, ดำเนินการเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในชั้นเรียน 2.5) บทสนทนาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับปัจจุบัน ความนิยม เช่น ข่าว อากาศ เป็นต้น ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นบทสนทนาที่ไม่มีความสัมพันธ์กับศิลปะมากถึง 68%

รัสเซล (Russell, 1988) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพูดถึงศิลปะอย่างมีเหตุผลพบว่าเด็กๆในระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 สามารถพูดแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลจากการพูดถึงงานศิลปะ เขารายงานการให้คำนิยาม หรือการพูดแสดงความคิดเห็น และการพูดในเชิงประวัติศาสตร์ของเด็ก ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสืบสอบ (Inquiry) ไปสู่ความเป็นสุนทรีย์ งานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่า เด็กระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 นั้นมีศักยภาพ และเขาวิพากษ์ที่พัฒนาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ในประเด็นของการพูดถึงศิลปะอย่างมีเหตุผล (Verbal Reasoning) ซึ่งหมายถึงการใช้ถ้อยคำ ทั้งการพูด และเขียน อย่างมีเหตุผล ที่พิจารณาได้อย่างชัดเจน เด็กสามารถยกตัวอย่างขึ้นมาอ้างอิงสนับสนุน ประเด็นคำตอบของตนอย่างมีน้ำหนัก น่าเชื่อถือด้วย

พาร์สัน (Parsons, 1987 cited in Cotner, 2001) ได้จำแนกการพูดคุยเกี่ยวกับศิลปะออกเป็น 4 ลักษณะ 5 ขั้นตอน ใน 4 ประเภท มีดังนี้ 1) หัวข้อ 2) การแสดงออก 3) สื่อ, รูปแบบ, รูปร่าง 4) การตัดสินใจ และใน 5 ขั้นตอนคือ 1) ความชื่นชอบ 2) ความงามและเหมือนจริง 3) การแสดงออก 4) แบบอย่างและรูปแบบ 5) ความเป็นตัวของตนเอง เขาพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ในโรงเรียนประถมใช้แนวคิดในชั้นที่ 2 จำนวนมากแต่น้อยกว่านักเรียนมัธยมที่ใช้ในชั้นที่ 3 เนื่องจากสภาพแวดล้อม ภาวะ อายุ การเจริญเติบโตของวัย การแสวงหาข้อค้นพบของ

สภาพแวดล้อมใดก็ตามจะสามารถช่วยขยายการพูดคุยเกี่ยวกับองค์ประกอบทั้งหมดของงานศิลปะซึ่งบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

ฮักเกอร์สัน (Haggerson, 1979) ได้ศึกษาบทบาทของสุนทรียศาสตร์ในประเด็นที่ว่า สุนทรียศาสตร์เป็นพื้นฐานที่สำคัญ ผลการศึกษาพบว่าความสำคัญของการพัฒนาความรู้สึกรักของนักเรียนอาจจะกระทำได้โดยการวางหลักสูตรโครงการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาบุคคลากรของโรงเรียนโดยใช้สุนทรียศาสตร์เป็นพื้นฐาน เนื่องด้วยเป็นการวางรากฐานบนการบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ของประสาทสัมผัส ความรู้สึก สัญชาตญาณ และความคิด หลักสูตรศิลปะอาจใช้ส่งเสริมความตระหนักต่อสุนทรียภาพเพิ่มขึ้น และความเข้าใจโดยการใช้แบบจำลองในการวิจารณ์ครู และผู้บริหารอาจจะประยุกต์ใช้ โดยการจัดสภาพแวดล้อมให้เกิดสุนทรียภาพ ส่งเสริมการศึกษาด้านปรัชญาและสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรการฝึกหัดครู ให้การศึกษาแก่นักศึกษาศิลปะศึกษาในการมองสุนทรียศาสตร์ให้กว้างขวางมากขึ้น ใช้ระบบสุนทรียศาสตร์ของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และเปิดโอกาสให้เด็กได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ สุนทรียศึกษาเป็นวิชาพื้นฐานที่จะช่วยทำให้เกิดความคิดผสมผสานรวมเข้ากับความรู้สึกรักได้ หลักสูตรศิลปศาสตร์ช่วยในการขัดเกลาการรับรู้ ความรู้สึกของผู้เรียน และความเข้าใจรูปแบบต่างๆในการวิจารณ์ด้วยสุนทรียศึกษาร่วมสมัยในหลักสูตรครุศาสตร์นั้น สามารถทำให้ผู้เรียนรู้จักแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางด้านสุนทรียะกันได้

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ดังที่กล่าวมา พบว่าการจะเป็นผู้ที่มีสุนทรียภาพที่ดีนั้นเป็นกระบวนการที่สั่งสมและต้องอาศัยระยะเวลาในและฝึกฝน และที่สำคัญเป็นผลจากการเรียนการสอนที่เน้นหลักสุนทรียศาสตร์โดยตรงดังนั้นควรส่งเสริมตั้งแต่ยังเป็นเด็ก